

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS TEISĖS KATEDRA

TOMAS NORVILIS
CIVILINĖS TEISĖS STUDIJŲ STUDENTAS

LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMU PADARYTOS ŽALOS ATLYGINIMAS
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Lekt. dr. Laura Kirilevičiūtė

Vilnius, 2016

TURINYS

ĮVADAS	4
1. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ INSTITUTAS.....	7
1.1. Laikinųjų apsaugos priemonių samprata	7
1.2. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas	11
1.3. Laikinųjų apsaugos priemonių tikslas.....	18
2. NUOSTOLIŲ, GALIMŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO, UŽTIKRINIMAS	20
2.1. Nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, užtikrinimo samprata ...	20
2.2. Nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo taikymo pagrindai ir principai.....	22
3. NUOSTOLIŲ, ATSIKADUSIŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO, ATLYGINIMAS.....	30
3.1. Nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo samprata ir pagrindai.....	30
3.2. Nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo įrodinėjamos civilinės atsakomybės sąlygos	34
3.2.1. Ieškovo neteisėti veiksmai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atsakovui ..	35
3.2.2. Atsakovo patirta žala dėl ieškovo nepagrįsto prašymo teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovui	36
3.2.3. Priežastinis ryšys tarp ieškovo neteisėtų veiksmų ir padarytos žalos atsakovui	38
3.3. Nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo įrodinėjimo ypatumai.....	39
3.3.1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 95 ir 146 straipsnio 2 dalies nuostatų atskyrimas	39
3.3.2. Atsakovo pareiga būti aktyviam, jo atžvilgiu teismui pritaikius laikinąsias apsaugos priemones	43
3.4. Lietuvos Respublikos teismų sprendimų statistika dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo padarytos žalos atlyginimo	44
3.5. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymu padarytos žalos atlyginimas arbitraže	46
4. NUOSTOLIŲ, ATSIKADUSIŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO, ATLYGINIMO INSTITUTAS KITOSE EUROPOS VALSTYBĖSE.....	49
4.1. Italijos Respublikos nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas.....	49

4.2. Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikų nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutai.....	50
4.3. Vokietijos Federacinės Respublikos nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas	52
4.4. Švedijos karalystės nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas	54
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	59
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA	67
ANNOTATION IN ENGLISH.....	68
SANTRAUKA.....	69
SUMMARY.....	70
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	72

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas ir tiriama problema. Tiek Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹ (toliau – EŽTPLA konvencija) 13 straipsnis, tiek Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso² (toliau – LR CPK) 5 straipsnio 1 dalis numato, kad kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, buvo pažeistos, turi teisę pasinaudoti efektyvia teisine gynyba ir įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Tam, kad asmens teisės būtų visapusiškai apgintos, neužtenka tik teismui priimti jo atžvilgiu palankų sprendimą, nes dažnai teismo sprendimai tampa neefektyvus dėl ilgai užsitęsusio ginčo nagrinėjimo ir atsakovo finansinės padėties pasikeitimo. Siekiant efektyvaus teismo sprendimo įvykdymo, gelbsti laikinųjų apsaugos priemonių institutas.

Laikinosios apsaugos priemonės – tai teismo taikomos priemonės, kurios yra skirtos užtikrinti būsimo teismo sprendimo įvykdymą. Įprastai ieškovas laikinąsias apsaugos priemones prašo taikyti reikšdamas ieškinį atsakovui, o teismas jas pritaiko tik preliminariai įvertinęs ieškovo pareikšto ieškinio pagrįstumą, t. y. pats ieškinio reikalavimų pagrįstumas nėra teismo nagrinėjamas iš esmės, teismas netiria bei nevertina ieškinio teisinių argumentų ir juos patvirtinančių įrodymų pagrįstumo bei teisėtumo, nes jie tirtini ir vertintini tik nagrinėjant šalių ginčą iš esmės. Nors taikant laikinąsias apsaugos priemones turi būti laikomasi proporcingumo principo, reiškiančio, kad laikinosios apsaugos priemonės teismo yra parenkamos tokios, kad nė vienai iš šalių nesuteiktų nepagrįsto pranašumo ir nevaržytų vienos proceso šalies teisių daugiau, negu būtina tikslui pasiekti, tačiau neretai pasitaiko atvejų, kuomet teismas ne tik nepagrįstai pritaiko laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu, bet ir itin neproporcingai. Dažni atvejai, kai laikinosios apsaugos priemonės pritaikomos bylose, kurioje ieškiniai vėliau, išnagrinėjus bylą, netenkinami. Dažniausiai Lietuvos Respublikos teismų praktikoje pritaikomos laikinosios apsaugos priemonės – nekilnojamųjų ir kilnojamųjų daiktų bei piniginių lėšų ar turtinių teisių, priklausančių atsakovui ir esančių pas atsakovą arba trečiuosius asmenis, areštas. Dėl tokio turto arešto masto pritaikymo didžiulius nuostolius gali patirti tiek juridinis, tiek fizinis asmuo. Atsakovas siekdamas apginti savo galimai pažeistas teises, turi teisę vadovaudamasis LR CPK 146 straipsnio 1 dalimi prašyti teismo, kad šis įpareigotu ieškovą pateikti atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl ieškovo prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo užtikrinimą. Tačiau, net jei atsakovas tokio prašymo nepateikia bylos eigoje, o teismas priima sprendimą, kuriuo ieškovo ieškinyje atmetamas, atsakovas nepraranda teisės į

¹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.

² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

nuostolių atlyginimą atsiradusį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Susiklosčius minėtai situacijai, atsakovas turi teisę bendra tvarka teisme reikšti reikalavimą ieškovui, kad pastarasis atlygintų atsiradusius nuostolius dėl teismo pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, tačiau atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teismų formuojamą praktiką, toks atsakovo nuostolių atlyginimas yra itin retas. Taigi kyla keli pagrindiniai klausimai, kada yra laikoma, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymu atsakovui buvo padaryti nuostoliai? Ir kaip turi būti įgyvendinamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymu padarytų nuostolių atlyginimas? Būtent dėl to, šis baigiamasis darbas yra aktualus, siekiant išanalizuoti teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių padarytų nuostolių atsiradimo ir atlyginimo atvejus.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis.

Atkreiptinas dėmesys, kad laikinųjų apsaugos priemonių institutas buvo ne kartą nagrinėtas skirtingų autorių, tačiau niekada nebuvo išsamiai įsigilinta būtent į laikinųjų apsaugos priemonių taikymu atsiradusių nuostolių atlyginimą, todėl jokia analizė nėra viešai pateikta. Šis baigiamasis darbas pasižymi vientisa analize, pateikiant ir lyginant ne tik teoriją ar teisės aktus, bet ir Lietuvos Respublikos bei užsienio valstybių praktiką.

Baigiamojo darbo reikšmė. Analizuojant laikinųjų apsaugos priemonių institutą, šiame baigiamajame darbe siekiama nustatyti, su kokiais probleminiais aspektais susiduriama dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymu atsiradusių nuostolių atlyginimo ir kokius nuostolius patiria tam tikrais atvejais ginčo šalys. Taip pat siekiama pateikti galimas problemų sprendimo galimybes.

Tyrimo tikslas. Pagrindinis baigiamojo darbo tikslas yra atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių taikymu atsiradusių nuostolių atlyginimo problematiką. Baigiamajame darbe siekiama pateikti tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio praktikos sisteminę analizę, kurioje pasisakoma probleminiais laikinųjų apsaugos priemonių taikymu padarytų nuostolių atlyginimo klausimais.

Tyrimo uždaviniai. Baigiamajame darbe keliami šie uždaviniai:

- 1) Išanalizuoti laikinųjų apsaugos priemonių sampratą ir taikymą;
- 2) Atskleisti atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo procesinio instituto esmę ir praktinį taikymą;
- 3) Atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių taikymu atsiradusius nuostolius;
- 4) Aptarti reikalingas civilinės atsakomybės sąlygas siekiant nuostolių atlyginimo atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo;
- 5) Apibendrinti Lietuvos Respublikos ir užsienio praktiką laikinųjų apsaugos priemonių taikymo padarytų nuostolių atlyginimo aspektu;
- 6) Pateikti Lietuvos Respublikos teismų sprendimų statistiką, kai atsakovo patirti nuostoliai pripažįstami atsiradę dėl teismo pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių.

Tyrimo metodika. Tam, kad visapusiškai išnagrinėti ir atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių taikymu padarytų nuostolių atlyginimo problematiką, būtina išanalizuoti Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teisės aktus bei Lietuvos Respublikos teismų praktiką, naudojant šiuos metodus:

1) Aprašomasis metodas. Šis metodas naudojamas siekiant išsamiai išanalizuoti Lietuvos Respublikos teisės aktus, kuriais reguliuojamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymu padarytų nuostolių atlyginimas, tuo pačiu apžvelgiant teoriją ir teisės mokslininkų pozicijas konkrečiais aptariamais klausimais;

2) Sisteminės analizės metodas. Atsižvelgiant į tai, kad baigiamajame darbe pateikiama tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio valstybių praktika bei teisės aktų ir teorijos sisteminė analizė, todėl visą tai yra susisteminama ir pateikiama kaip vientisa analizė;

3) Lyginamosios analizės metodas. Šio metodo taikymą lemia baigiamajame darbe analizuojamos Lietuvos Respublikos teismų praktikos ir teisinio reglamentavimo santykis bei palyginama su užsienio valstybių praktika dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo padarytų nuostolių atlyginimo;

4) Loginis metodas. Šiuo metodu siekiama atskleisti baigiamojo darbo tikslus, analizuojant teisės normų turinį, teismų formuojamą praktiką, pateikti atitinkamas išvadas.

Tyrimo struktūra. Šio baigiamojo darbo struktūra yra sudaryta iš kelių struktūrinių dalių. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, keturios dalys, suskirstytos į smulkesnes sudedamąsias dalis, išvados ir pasiūlymai, panaudotų šaltinių sąrašas, baigiamojo darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmąją įvado dalį sudaro skyriai, skirti atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių sampratą ir taikymą. Antroje dalyje siekiama atskleisti atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo atvejus. Trečiojoje dalyje atskleidžiama galimybė atsakovui prašyti teismo, kad pastarasis įpareigotų ieškovą atlyginti atsakovo patirtus nuostolius dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Paskutinėje, ketvirtoje dalyje yra pateikiama ir apibendrinama Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių praktika dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo padarytų nuostolių atlyginimo.

Ginamasis teiginys. Lietuvos Respublikos teismai neišlaiko interesų pusiausvyros tarp laikinųjų apsaugos priemonių taikymu suinteresuoto ieškovo ir atsakovo, kurio atžvilgiu jos pritaikytos.

1. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ INSTITUTAS

1.1. Laikinių apsaugos priemonių samprata

Tiek Lietuvos Respublikos Konstitucijos³ 30 straipsnio 1 dalis, tiek Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos⁴ 8 straipsnis suteikia asmeniui teisę ne tik kreiptis teisminės gynybos, jei yra pažeistos jo teisės ir laisvės, bet ir realiai įgyvendinti priimtą teismo sprendimą. Vadovaujantis teisės į teisminę gynybą principu, teisminė gynyba privalo būti efektyvi, veiksminga ir reali. Valstybės deklaruojama teisminė gynyba atlieka savo funkciją tik tada, kai pažeista ar ginčijama subjektinė asmens teisė iš tikrųjų yra apginama, t. y. kai teismo priimtas sprendimas yra visiškai įgyvendinamas. Įvairiose Europos valstybėse bylų nagrinėjimo terminai yra labai skirtingi ir siekia nuo šešių mėnesių (Vokietijos Federacinėje Respublikoje, Prancūzijos Respublikoje, Švedijos Karalystėje) iki penkerių ir daugiau metų (Italijos Respublikoje)⁵. Itin svarbu, kad kuo greičiau teismo išnagrinėjama civilinė byla ir kuo greičiau įgyvendinamas teismo sprendimas, tuo teisminė gynyba laikoma veiksmingesnė. Reali teisminė gynyba yra tik tuomet, kai dėl ilgo bylinėjimosi teisme laikotarpio ji nepraranda savo veiksmingumo. Atsižvelgiant į tai, nėra pakankama tik formaliai suteikti teisę kreiptis į teismą, būtina sudaryti tinkamas sąlygas šiai teisei atitinkamai įgyvendinti.

Atkreiptinas dėmesys, kad civilinės bylos nagrinėjimas susideda iš tam tikrų stadijų. Įprastai pirmoji civilinės bylos nagrinėjimo stadija – ieškovo ieškinio pareiškimas, o paskutinė – teismo priimto sprendimo įvykdymas. LR CPK yra numatyta įvairių teisinių priemonių, užtikrinančių spartų bylos išnagrinėjimą, taikomi civilinio proceso operatyvumo, koncentruotumo ir ekonomiškumo principai, tačiau dažnai iki kol priimamas galutinis teismo sprendimas, praeina ilgas laikotarpis ir dėl įvairių priežasčių gali tapti sunku ar nebeįmanoma įgyvendinti minėtą sprendimą. Priežastys gali būti įvairios: atsakovas gali jam asmenine nuosavybe priklausantį turtą perleisti tretiesiems asmenims, sunaikinti ar jį paslėpti, su tikslu, kad taptų neįmanoma įvykdyti atsakovui nepalankaus teismo priimto sprendimo. Tokiu atveju galima teigti, kad teismui priėmus tik „popierinį“ sprendimą, kuriuo tik patvirtinamas ieškovo reikalavimų pagrįstumas, teikia paguodą laimėjusiam bylą ieškovui, tačiau neužtikrina tinkamos jo pažeistų teisių ar teisėtų interesų gynybos teismo tvarka.⁶ Būtent todėl, kai asmens teisės ar laisvės yra pažeistos ir yra realus pavojus, kad būsimas teismo priimtas sprendimas gali tapti neįgyvendinamu, teismas turi teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu,

³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Lietuvos Aidas*. 1992, Nr. 33-1014.

⁴ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497.

⁵ Valančius, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2004, p. 65.

⁶ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2004, p. 387.

kurios užtikrintų, jog būsimas teismo priimtas sprendimas bus realiai įgyvendintas ir suteikta asmeniui teisminė gynyba iš tikrųjų bus veiksminga, o ne deklaratyvi⁷. Kitos Europos valstybės siekdamos efektyvios teisminės gynybos, yra savo aukščiausiose įstatymuose – konstitucijose numačiusios veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus. Pavyzdžiui Ispanijos Karalystė savo 1978 m. konstitucijos⁸ 24 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinusi, kad kiekvienas asmuo turi teisę gauti veiksmingą apsaugą iš teisėjų ir teismų, jo teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimui, ir jokių būdu jis negali likti be teisinės apsaugos. Analogiškos pozicijos laikomasi ir Austrijos Respublikos teisinėje sistemoje. Austrijos Konstitucinis Teismas, vienoje iš priimtų nutarčių, yra pažymėjęs, kad teisminė gynyba jos prašančiam turtėtų būti „faktiška“ veiksminga. „Faktiškai“ todėl, kad turėtų būti užtikrinamas ne tik teisingo teismo sprendimo priėmimas, bet ir jo faktinis įgyvendinimas.⁹

Laikinių apsaugos priemonių institutą reglamentuoja LR CPK I dalies XI skyriaus penktojo skirsnio teisės normos. Tačiau laikinių apsaugos priemonių taikymo ypatumai, rūšys ir įgyvendinimo specifika yra numatyta ir kituose Lietuvos Respublikos priimtuose teisės aktuose (pavyzdžiui Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse¹⁰, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme¹¹, Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme¹², Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme (toliau – LR ĮBĮ)¹³, Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatyme¹⁴, Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatyme¹⁵, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme¹⁶ (toliau – LR KAI), Lietuvos Respublikos dizaino įstatyme¹⁷, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakyme dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo¹⁸ ir kt.). Taip pat kai kurie laikinių apsaugos priemonių taikymo klausimai reglamentuoti yra tiesiogiai taikomuose Europos Sąjungos teisės aktuose: 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento Tarybos reglamente (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo aptariama tarptautinė jurisdikcija nagrinėti prašymus dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo¹⁹, 2003 m. lapkričio

⁷ Driukas A., Valančius V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: vadovėlis*. II tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 505.

⁸ The Spanish Constitution (adopted 31 October 1978, entered into force 7 December 1978).

⁹ Pelenis D. Laikinosios apsaugos teisinis institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. *Teisė*. 2004, Nr. 50, p. 117-118.

¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

¹¹ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 50-1598.

¹² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

¹³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 31-1010.

¹⁴ Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas. *Valstybės žinios* 2012, Nr. 57-2823.

¹⁵ Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 31-1012.

¹⁶ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 39-961.

¹⁷ Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 12-4980.

¹⁸ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1R-352 „Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 130-4682.

¹⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. [2012] OL L351/1.

27 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančiame Reglamente (EB) Nr. 1347/2000²⁰. Atsižvelgiant į tai, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumai, rūšys ir įgyvendinimo specifika gali būti numatyta ir kituose teisės aktuose, todėl taikant laikinųjų apsaugos priemonių institutą yra būtina sistemiškai analizuoti visas su laikinųjų apsaugos priemonių institutu susijusias teisės normas, o kilus neaiškumams įvertinti ir įstatymų leidėjo tikslus bei ketinimus.²¹

Laikinosios apsaugos priemonės – tai procesinė priemonė, kurią byloje dalyvaujančių ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu teismas taiko savo žinioje esančioje byloje ir kuria siekiama užtikrinti, kad byloje priėmus teismo sprendimą, jo įvykdymas nepasunkėtų arba nepasidarytų neįmanomas. Prašyme nurodomos aplinkybės, kurios laikomos pagrindu taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir prašomų taikyti laikinųjų apsaugos priemonių rūšis bei koku būdu jos turėtų būti taikomos. Laikinosios apsaugos priemonės pasižymi procesiniu teisiniu, o ne materialiniu teisiniu pobūdžiu. Nors laikinosios apsaugos priemonės yra skirtos materialinio teisinio pobūdžio reikalavimams užtikrinti, tačiau jos nėra materialieji teisiniai civilinių teisių gynimo būdai, t. y. laikinosios apsaugos priemonės yra materialinio teisinio pobūdžio asmenų teisių ribojimai, taikomi procesiniais tikslais. Tai reiškia, kad jos tik padeda efektyviau užtikrinti tam tikrų materialinių teisių gynybą. Procesinį teisinį laikinųjų apsaugos priemonių pobūdį lemia tai, kad: pirma, laikinosios apsaugos priemonės visuomet yra laikino pobūdžio suvaržymai, o jų taikymas yra ribotas laiko atžvilgiu ir jos galioja tik iki galutinio šalių ginčo išsprendimo ar, jeigu priimamams ieškovui palankus teismo sprendimas, jo įvykdymo; Antra, laikinosios apsaugos priemonės teismo taikomos prevenciniu tikslu, jomis siekiama išvengti būsimo teismo priimto sprendimo įvykdymo negalimumo arba pasunkėjimo; Trečia, laikinosios apsaugos priemonės neturi nei prejudicinės, nei *res judicata* galios.

Taip pat laikinosios apsaugos priemonės pasižymi prevenciniu pobūdžiu, kurį nulemia jomis nustatomi draudimai ir ribojimai atlikti tam tikrus veiksmus. Konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslingumą, mastą, būdą lemia aplinkybės, susijusios su byloje pareikšto materialinio teisinio reikalavimo dalyku, jo pobūdžiu. Taigi laikinosios apsaugos priemonės yra kompleksas teismo taikomų po vieną ar po kelias teises priemones dėl atsakovui priklausančio turto (kilnojamojo, nekilnojamojo, lėšų, turtinių teisių) nuosavybės teisių apribojimų ir kitų įpareigojimų, draudimų ar veiksmų sustabdymo, kuriais siekiama užtikrinti teismo sprendimo, kuris bus priimtas ateityje, įvykdymą bei kartu išvengti teismo priimto sprendimo įvykdymo

²⁰ 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis. [2003] OL L338.

²¹ Driukas A., Valančius V. *supra* note 7, p. 506.

apsunkinimo arba pasidarymo nebeįmanomu.²² Tačiau pažymėtina, kad skirtingų kategorijų civilinėse bylose yra tam tikrų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumų. Pavyzdžiui, LR IBI 10 straipsnio 4 dalies 2 punkte yra numatyta, kad teismui priėmus nutartį iškelti įmonei bankroto bylą, laikinosios apsaugos priemonės taikomos net automatiškai, t. y. teismui priėmus minėtą nutartį, teismas arba teisėjas turi pareigą uždėti įmonės nekilnojamajam turtui ir kitam ilgalaikiam materialiam turtui areštą, galiojantį iki teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Arba pagal 1952 m. Tarptautinę konvenciją dėl kai kurių taisyklių, susijusių su jūrų laivų areštu, suvienodinimo,²³ kuri reglamentuoja klausimus, kurių kyla dėl laivo arešto pareiškus jūrinį reikalavimą. Pagal šią konvenciją, laikinosios apsaugos priemonės – areštas laivui gali būti pritaikomas tik susitariančios valstybės, kurioje vykdomas areštas, teismo ar atitinkamo teismo organo sprendimu ir visus su areštu susijusius procesinius klausimus reglamentuoja susitariančios valstybės, kurioje buvo numatytas areštas laivui ar pareikalauta jį areštuoti, įstatymai. Be to, laivo areštas tam tikrais atvejais suteikia teisę nagrinėti bylą Lietuvos Respublikos teismuose, jeigu tokia byla priklauso Lietuvos Respublikos teismų kompetencijai. Pavyzdžiui, Klaipėdos uoste stovi Afrikos valstybės laivas, kuriame dirba Lietuvos Respublikos gyventojai. Su jais buvo neatsiskaityta už atliktus darbus. Jų prašymu ar pritaikius laikinąją apsaugos priemonę – laivo areštą, ginčas nagrinėtinas Lietuvos Respublikos teisme.²⁴

Nors šios laikinosios apsaugos priemonės ir skirtos materialinio teisinio pobūdžio reikalavimams užtikrinti, tačiau jos nėra materialieji teisiniai civilinių teisių gynimo būdai, t. y. materialinių teisių ribojimai taikomi procesiniais tikslais. Laikinių apsaugos priemonių poreikį nulemia grėsmė (lot. *periculum in mora* – delsti pavojinga), jog dėl kokių nors atsakovo veiksmų arba neveikimo, taip pat dėl objektyvių aplinkybių galimo teismo priimto sprendimo vykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas. Taigi laikinųjų apsaugos priemonių paskirtis – užkirsti kelią tam, kad teismo priimto sprendimo įvykdymas nepasunkėtų arba pasidarytų nebeįmanomas.

LR CPK 145 straipsnio 1 dalyje yra pateikimas laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas. Pažymėtina, kad teismas gali taikyti tik tokias laikinąsias apsaugos priemones, kurios numatytos įstatymuose ir susijusios su pareikštais reikalavimais bei gali užtikrinti būsimo teismo sprendimą, jeigu šie reikalavimai būtų patenkinti, įvykdymą.²⁵ Taigi bendriausia prasme laikinosios apsaugos priemonės yra teismo taikomos teisinės priemonės, kuriomis vienai iš šalių

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Sevnaučflot“ v. žvejybinis kolektyvinis ūkis „Zimniaja Zolotica“* (bylos Nr. 3K-3-20/2010). *Teismų praktika*. 2010, Nr. 33.

²³ 1952 m. Tarptautinė konvencija dėl kai kurių taisyklių, susijusių su jūrų laivų areštu, suvienodinimo. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 45-1712.

²⁴ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. *supra* note 6, p. 396.

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baltijos grupė“ v. UAB „Koralita“* (bylos Nr. 3K-3-500/2011).

bylos nagrinėjimo metu ar prieš jam prasidedant garantuojama laikinoji apsauga. Šiomis teisinėmis priemonėmis siekiama išsaugoti atsakovo finansinę padėtį (*status quo*), kuri leistų ieškovui, teismui priėmus jam palankų sprendimą, tikėtis, jog sprendimas bus realiai įvykdytas, taip pat užkirsti kelią žalai ar kitiems neigiamiems padariniams dėl teismo proceso trukmės.²⁶

1.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymas

Laikinių apsaugos priemonių taikymą reglamentuoja LR CPK I dalies XI skyriaus penktojo skirsnio normos. Laikinių apsaugos priemonių taikymas yra preliminari teisinė priemonė, kuria yra siekiama kiek įmanoma greičiau užkirsti galimybę atsirasti aplinkybėms, galinčioms pasunkinti ar padaryti nebeįmanomu būsimu teismo sprendimo įvykdymą. Nors asmens pažeistos teisės ar laisvės yra realiai apginamos tik teismui priėmus sprendimą ir jį įgyvendinus, tačiau iki tol, teismas gali taikyti laikinas apsaugos priemones. Laikinosios apsaugos priemonės paprastai taikomos dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu, o kai tai būtina siekiant apginti viešąjį interesą, teismas gali taikyti laikinas apsaugos priemones ir savo iniciatyva, tačiau privalo atsižvelgti į laikinių apsaugos priemonių instituto ryšį su atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo institutu.²⁷ Ar taikyti ir kokia apimtimi laikinas apsaugos priemones, nepriklausomai nuo to, ar jų taikymo prašo ieškovas, ar taikomos teismo iniciatyva, nustato bylą nagrinėjantis teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes bei ekonomiškumo, proporcingumo ir kitus laikinių apsaugos priemonių taikymui aktualius principus. Lietuvos Respublikos teismų praktikoje yra nusistovėję tam tikri laikinių apsaugos priemonių taikymo kriterijai bei aplinkybės, kurie turi būti įvertinti sprendžiant dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo. Kai byloje pareikšti turtinio pobūdžio reikalavimai, laikinių apsaugos priemonių taikymui paprastai yra reikšminga ieškinio suma, atsakovo turtinė padėtis, jo turtinės padėties pokyčio perspektyvos, atsakovo elgesys iki bylos iškėlimo ir jos nagrinėjimo metu. Neturtinio pobūdžio bylose dažniausiai yra atsižvelgiama į šalių teisių pažeidimo riziką, vertybes, kurioms apsaugoti laikinosios apsaugos priemonės yra skirtos, poreikį užtikrinti kitų suinteresuotų asmenų teises, naujų teisinių ginčų atsiradimo tikimybę ir kt.

Nors LR CPK nėra įtvirtintas sąrašas atvejų, kuomet laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos, tačiau LR CPK 144 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad jos taikomos tada, kai prašantys taikyti laikinas apsaugos priemones asmenys tikėtinau pagrindžia savo ieškinio

²⁶ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2014 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vaigosta“ v. antstolis J. P.* (bylos Nr. 2S-685-253/2014).

²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Delagida“ v. UAB „Vilturta“* (bylos Nr. 2-677/2009).

reikalavimą ir yra pagrindas manyti, kad būsimo teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas.²⁸ Visais atvejais turėtų būti įvertinta ir tai, ar tarp šalių susiklostę teisiniai santykiai leidžia įžvelgti ieškovui palankaus būsimo teismo sprendimo tikimybę, taip pat ar laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nepažeis viešojo intereso. Analogiška situacija atsispindi ir Teisingumo Teismo nutartyje, kurioje pasisakyta „Kadangi procedūros dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas yra užtikrinti visišką galutinio sprendimo, kuris turi būti priimtas, veiksmingumą, kad būtų išvengta Teisingumo Teismo užtikrinamos teisinės apsaugos spragos, laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas turi tik „iš pirmo žvilgsnio“ įvertinti pagrindų, kuriais remiamasi byloje dėl esmės, pagrįstumą siekdamas nustatyti, ar pakankamai tikėtina, kad ieškinys gali būti patenkintas“.²⁹ Arba kitoje Teisingumo Teismo nutartyje, kurioje pasisakyta, kad „Bendrojo Teismo pirmininkas išnagrinėjo skubos sąlygą. 68 punkte jis priminė, kad procedūros dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas yra užtikrinti visišką būsimo sprendimo dėl esmės veiksmingumą ir kad prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones skuba turi būti vertinama atsižvelgiant į būtinumą priimti laikiną sprendimą, siekiant išvengti didelės ir neatitaisomos žalos laikinųjų apsaugos priemonių prašančiai šaliai, o ši šalis turi įrodyti, kad pakankamai tikėtina, jog tokia žala gali būti padaryta“.³⁰

Lietuvos apeliacinis teismas yra pasisakęs, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymu siekiama garantuoti teismo priimto galbūt ieškovui palankaus sprendimo realų ir tinkamą įvykdymą, todėl tokių teisinių priemonių taikymo pagrindas gali būti tik pagrįstos prielaidos, kad nesiėmus šių teisinių priemonių, būsimo galimo ieškovui palankaus teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas.³¹ Laikinųjų apsaugos priemonių paskirtis – asmens, kuriam jos taikomos, didesnio ar mažesnio masto teisių ir interesų varžymas – suponuoja šio instituto taikymo išimtinumą, todėl asmeniui, kuris teikia teismui tokį prašymą, tenka pareiga pagrįsti tokių teisinių priemonių taikymo būtinumą. Vien tik kreipimasis į teismą ir reikalavimų pareiškimas nesuteikia pranašumo prieš kitą šalį ir savaime nesudaro pagrindo taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Be to, tiek kreipimasis į teismą, tiek pareikštų reikalavimų pobūdis ir mastas iš esmės priklauso nuo paties pareiškėjo valios. Deklaratyvūs teiginiai dėl grėsmės būsiamam teismo sprendimui įvykdyti taip pat nesudaro pagrindo varžyti kito asmens teisių. Kuo asmens prašomos taikyti konkrečios laikinosios apsaugos priemonės yra labiau varžančio pobūdžio, tuo svaresni argumentai turi pagrįsti jų taikymą.³²

²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ekrano ekspedicija“ v. V. U.* (bylos Nr. 2-1286/2012).

²⁹ Byla C-390/13, *Europos vaistų agentūra (EMA) prieš InterMune UK Ltd ir kt.* [2013]. P(R).

³⁰ Byla C-426/13, *Europos Komisija prieš Vokietijos Federacinę Respubliką* [2013]. P(R).

³¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas 2014 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *R. Š. v. D. Š. ir GRAND GO GROUP LIMITED* (bylos Nr. 2-1458/2014).

³² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2014 m. rugsėjo 4 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Armusta“ v. UAB „Mitnija“* (bylos Nr. 2-1329/2014).

Pažymėtina, kad teisės normos negali išimtinai ginti tik vienos šalies, pareiškusios reikalavimus, kurių įvykdymo užtikrinimą garantuoja LR CPK teisės normos, teises, ignoruojant kitos šalies priešingus interesus, teismas turi įvertinti galimus padarinius, kurie kiltų ieškovui, jei laikinosios apsaugos priemonės nebūtų teismo pritaikytos, o ieškinys būtų patenkintas, ir padarinius, kurie kiltų atsakovui, jei laikinosios apsaugos priemonės teismo būtų pritaikytos, o ieškinys – atmestas.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje nurodoma, kad teisės netrukdomai naudotis asmens nuosavybe suvaržymas visada turi užtikrinti „teisingą pusiausvyrą“ tarp bendrojo intereso poreikių ir reikalavimų, keliamų asmens pagrindinių teisių apsaugai.³³ Siekiant užtikrinti Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio reikalavimus, turi būti įrodyta, kad nuosavybės kontrolė buvo teisėta, kad ji atitiko „bendrąjį interesą“, ir kad naudojamos priemonės buvo proporcingos siekiamam tikslui. Norėdamas pasiekti teisingą pusiausvyrą tarp savininko teisių ir bendruomenės interesų, teismas turi patikrinti, ar dėl valstybės kišimosi (kuris gali pasireikšti ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymu) asmuo neturėjo prisiimti neproporcingos ir pernelyg didelės naštos. Turto areštas – griežta ir varžanti priemonė. Ji gali paveikti savininko teises taip, kad gali kilti pavojus jo pagrindinei veiklai ar net gyvavimo sąlygoms.³⁴

Asmeniui prašant teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, LR CPK nėra numatyta pateikti konkrečius įrodymus, kurie pagrįstų būtinybę teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Pažymėtina, kad teismui taikant laikinąsias apsaugos priemones, vertinamas ne ieškinio (pareiškimo) pagrįstumas, o kitos aplinkybės, reikšmingos galimo teismo procesinio sprendimo įvykdymui: grėsmė, jog galimas palankus ieškovui teismo priimtas sprendimas bus neįvykdytas ar pasunkės jo įvykdymas, galimų neigiamų pasekmių sumažinimas, taikytinų laikinųjų apsaugos priemonių proporcingumas siekiamiems tikslams ir pan. Vadovaujantis LR CPK teisės normomis, teismas, sprenddamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą, nevertina aplinkybių, susijusių su ieškinio (pareiškimo) reikalavimų pagrįstumu, bei ieškinio (pareiškimo) patenkinimo galimybėmis.³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje pripažįstama, „jog teismas, prieš įvertindamas grėsmės teismo sprendimo įvykdymui egzistavimą, turėtų preliminariai (lot. *prima facie*) įvertinti pareikštus reikalavimus ir pateiktus įrodymus. Ieškinio pagrįstumo preliminarus įvertinimas reiškia, kad teismas iš paties ieškinio reikalavimo bei ieškinio faktinių ir teisinių argumentų pobūdžio sprendžia, ar ieškinys nėra akivaizdžiai netenkintinas, tačiau pats ieškinys (ginčas) nėra nagrinėjamas iš esmės bei

³³ *Immobiliare Saffi v. Italy (GC)*, no. 22774/93, § 65 ECHR 1999.

³⁴ *JGK Statyba Ltd and Guseļnikovas v. Lithuania*, no. 3330/12, ECHR 2013.

³⁵ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Modulis“ v. UAB „Geras betonas“* (bylos Nr. 2S-211-357/2009).

atitinkamai teismas netiria ir nevertina ieškinio bei atsiliepimo faktinių ir teisinių argumentų ir juos patvirtinančių įrodymų pagrįstumo bei teisėtumo“.³⁶ Jeigu teismas preliminariai įvertinęs pareikštus turtinius reikalavimus ir pateiktus juos pagrindžiančius įrodymus susidaro nuomonę, jog yra pagrįstų abejonių, kad ieškovui palankus teismo sprendimas galės būti priimtas, laikinųjų apsaugos priemonių – turto arešto taikymas atsakovo atžvilgiu yra negalimas.³⁷ Tuo tarpu, jeigu preliminarus nagrinėjamos bylos duomenų vertinimas leidžia manyti, kad ieškovui palankus teismo priimtas sprendimas galėtų būti priimtas, turėtų būti sprendžiama, ar egzistuoja kitos sąlygos, būtinos laikinųjų apsaugos priemonių taikymui.³⁸

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teismų formuojamą praktiką, matyti, kad taikant laikinąsias apsaugos priemones, teismai išsamiai nesprenžia ieškinio reikalavimo pagrįstumo, o jį vertina tik preliminariai. Priešinga laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarka yra numatyta kitose Europos valstybių teisinėse sistemose. Švedijos karalystės teismo proceso kodekso³⁹ (šved. *Rattgångsbalken* (toliau – SE TPK)) XV skyriaus 1-3 straipsniuose yra numatytos sąlygos dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Tam, kad teismas taikytų laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu, ieškovas privalo nurodyti pakankamą pagrindą teismui tikėti jo reikalavimo pagrįstumu ir įrodo, kad yra grėsmė, jog atsakovas trukdys įvykdyti būsimo teismo sprendimą ar sieks sumažinti turimo turto vertę.⁴⁰ Remiantis Italijos Respublikos civilinio proceso kodekso (ital. *Codice di procedura civile* (toliau – IT CPK)) 633 straipsniu, teismas laikinąsias apsaugos priemones taiko tik tuomet, jei yra tenkinamos dvi sąlygos: pirma, ieškovo reikalavimas yra teisėtas ir pagrįstas, ir antra, egzistuoja reali grėsmė, kad nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių, būsimo teismo sprendimo nebus galima įvykdyti.⁴¹ Panaši laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarka numatyta ir Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodekso⁴² (vok. *Zivilprozessordnung* (toliau – DE CPK)) 920 straipsnio 2 dalyje, kurioje teigiama, kad laikinosios apsaugos priemonės taikomos tik tada, kai ieškovas pateikia pakankamai įrodymų, patvirtinančių jo reikalavimo teisę ir jos pagrįstumą bei būtinybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baltic Express“ v. UAB „Vylaista“* (bylos Nr. 2-2383/2011); Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje *T. N. v. UAB „Lukerta“* (bylos Nr. 2-2010/2011).

³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Alytaus tekstilė“ ir A. G. A. v. UAB „Transta“* (bylos Nr. 2-1218/2010).

³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. rugpjūčio 9 d. nutartis civilinėje byloje *K. N. v. UAB „Sostinės būstai“* (bylos Nr. 2-1601/2012).

³⁹ The Swedish Code of Judicial Procedure (SFS 1942:740 (adopted 18 July 1942, entered into force 1 January 1948)).

⁴⁰ Wesberg P. *Interim Measures and Civil Litigation*. Scandinavian Studies In Law, 2012, p. 545.

⁴¹ The Italian Civil Procedural Code (adopted 28 October 1940, entered into force 21 April 1942).

⁴² The Germany Code of Civil Procedure (adopted 30 January 1877, entered into force 1 October 1879).

Tokią griežtą kitų Europos valstybių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarką lemia dvi priežastys. Pirma, daugumos valstybių civilinio proceso teisė įtvirtina galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones siekiant užtikrinti būsimą teismo sprendimą dar neišskėlus civilinės bylos. Nors toks sprendimas visiškai logiškas, nes kartais būtina taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nelaukiant kol ieškovas ras advokatą, parengs ieškinį, surinks įrodymus, tačiau negalima paminti elementariausių atsakovo teisių. Antra, laikinosios apsaugos priemonės yra taikomos neišklausius kitos šalies – atsakovo, dažnai net jam nepranešus (*in audita altera parte*). Tuo tarpu laikinųjų apsaugos priemonių taikymas gali iš esmės pažeisti jo teises, nes laikinųjų apsaugos priemonių taikymas paprastai reiškia laikiną turtinių ir kitų atsakovo teisių apribojimą ar kitus jo veiklos suvaržymus. Be to, minėtose Europos valstybėse laikinosios apsaugos priemonės yra taikomos tik šalies prašymu, t. y. teismas savo iniciatyvą jų netaiko. Taigi tokia griežta laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarka siekiama išlaikyti ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyrą.⁴³

LR CPK 147 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta teismo pareiga prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių išspręsti ne vėliau kaip per tris dienas nuo jo gavimo, be to, teismas turi teisę, kai yra būtina, apie asmens prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjimą pranešti atsakovui. Taigi laikinosios apsaugos priemonės taikomos paprastai nepranešus atsakovui (pranešama ir sudaroma galimybė pasisakyti dar iki laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo, tik išimtiniais atvejais).

Laikinosios apsaugos priemonės parenkamos vadovaujantis ekonomiškumo principu, jas taikydamas teismas priima motyvuotą nutartį, kurioje turi būti nurodyta taikoma laikinoji apsaugos priemonė, jos mastas, įvykdymo tvarka ir būdas. Teismas gali dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu vieną laikinąją apsaugos priemonę pakeisti kita, pakeisti jos mastą ir pan. Aiškinant LR CPK teisės normas darytina išvada, kad kai byla yra pirmosios instancijos teismo, taikiusio laikinąsias apsaugos priemones, žinioje, tai visų klausimų, susijusių su taikytomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis, nagrinėjimas bei išsprendimas yra šio teismo kompetencija. Dalyvaujantys teismo nagrinėjamoje byloje asmenys ar kiti suinteresuoti asmenys, nesutikdami su pirmosios instancijos teismo nutartimis dėl laikinųjų apsaugos priemonių, LR CPK nustatytais sąlygomis ir tvarka gali jas apskusti atskiruoju skundu aukštesnės instancijos teismui.⁴⁴ Pagal LR CPK 151 straipsnio 1 dalį, teismo nagrinėjamoje byloje nedalyvaujantys asmenys gali paduoti atskirąjį skundą tik dėl tų pirmosios instancijos teismo nutarčių, kuriomis atsisakyta tenkinti jų prašymus panaikinti jiems taikomas laikinąsias apsaugos priemones. Atskirojo skundo padavimas teismui nesustabdo bylos teisme nagrinėjimo.

⁴³ Mikelėnas V. *Civilinis procesas*. Vilnius: Justitia. 1997, p. 534.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kriptonika“ ir A. K. v. I. J. (bylos Nr. 3K-3-47/2008).

Teismui taikant laikinasias apsaugos priemones byloje, kai yra skolininkų daugetas, galioja pagrindinė taisyklė, kad laikinosios apsaugos priemonės taikomos neviršijant bendros ieškinio sumos apskritai, o ne visa reikalavimo apimtimi kiekvienam iš solidariųjų ar subsidiariųjų skolininkų. Tais atvejais, kai ieškovas prašo teismo taikyti, pavyzdžiui, visiems atsakovams laikinasias apsaugos priemones – visų atsakovais patrauktų bendraskolių turto areštą, reikalavimo dydis vertinamas atsižvelgiant į bendraskolių bendrą turtinę padėtį, o ne į kiekvieno bendraskolio turtinę padėtį atskirai, t. y. vertinama, ar pagal bendrą jų visų turto vertę ieškinio sumą galima laikyti didele. Kaip pažymi Lietuvos apeliacinis teismas, „konstatavus, kad pagrindinės skolininkės finansinė būklė, atsižvelgus į ieškinio sumą, nekelia grėsmės būsimo teismo sprendimo įvykdymui, kitų atsakovų – subsidiariųjų skolininkų – mokumo klausimas šioje situacijoje neturi reikšmės (LR CPK 274 straipsnio 2 dalis)“.⁴⁵ Kitoje Lietuvos apeliacinio teismo civilinėje byloje, teisėjų kolegija nurodė, kad esant solidariajai skolininkų atsakomybei, ieškovas turi teisę reikalauti, jog prievolę įvykdytų tiek visi ar keli atsakovai bendrai, tiek bet kuris iš jų skyrium, be to, tiek ją visą, tiek jos dalį, ieškovas turi teisę pasirinkti atsakovą, iš kurio išieškoti priteistą sumą, todėl turi teisę pasirinkti ir atsakovus, kuriems taikytinos laikinosios apsaugos priemonės.⁴⁶ Taip pat Lietuvos apeliacinis teismas vienoje nutartyje pasisakė, kad „ieškovas, grįsdamas pareikštą reikalavimą solidaria atsakovų pareiga atlyginti žalą, kaip laikinąją apsaugos priemonę prašė areštuoti visų bendraskolių turtą. Tokiu atveju prašymą nagrinėjantis teismas turi atsižvelgti ne tik į ieškovo teises bei interesus – ieškovo prašomą priteisti didelę pinigų sumą bei jo įrodinėjamą prievolės rūšį, kuri lemia skolininkų daugeto rūšį, bet ir į atsakovų teisinį statusą, jų skaičių bei turtinę padėtį. Jeigu atsakovais patraukti keli solidarieji bendraskoliai ir jie pateikia duomenų apie savo gerą ir stabilią finansinę padėtį, grėsmė, kad ieškovui galimas palankus teismo baigiamasis aktas bus neįvykdytas, sumažėja arba apskritai jos neatsiranda“.⁴⁷

Dėl to darytina išvada, kad skolininkų daugetas yra aplinkybė, reikšminga vertinant, ar pagal konkrečios teismo nagrinėjamos bylos aplinkybes ieškinio suma yra didelė, taip pat riziką, ar teismo priimto sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas.

Taip pat būtina pažymėti, kad teismui sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, jis privalo atsižvelgti ir į atsakovo teisinį statusą. Atsakovo teisinis statusas gali būti veiksnys, lemiantis grėsmės, kad teismo priimto sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas, nebuvimą. Kaip pavyzdį galima nagrinėti vieną iš Lietuvos

⁴⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB DnB NORD lizingas v. UAB „GEDBRA“, A. B. ir L. L.* (bylos Nr. 2-226/2010).

⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „PGP investicija“ v. V. P. ir kiti* (bylos Nr. 2-472/2010).

⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „EXTO MARKETING“ v. UAB „Experiential Communications“ ir kiti* (bylos Nr. 2-568/2009).

apeliacinio teismo nutarčių, kurioje teismas pažymėjo, kad „atsakovas – viešoji įstaiga – yra valstybei nuosavybės teise priklausanti ne pelno įstaiga (Visuomenės informavimo įstatymo 30 straipsnis), kuri finansuojama iš valstybės biudžeto asignavimų (taip pat pajamų, gautų už radijo ir televizijos laidų pardavimą, reklamą, leidybą, taip pat iš paramos ir pajamų, gautų iš komercinės ir ūkinės veiklos) ir kuriai netaikomas bankrotas (Įmonių bankroto įstatymo 2 straipsnio 1 dalis, 15 straipsnio 1, 4 dalys). Preziumuojama, kad valstybė negali būti nemoki. Dėl to nei didelė pareikšto reikalavimo suma, nei atsakovo veiklos pelningumas (nuostolingumas) negali būti vertinami kaip keliantys grėsmę sprendimo, kuris gali būti palankus ieškovui, įvykdymui“.⁴⁸ Teismai remiasi analogiškais sprendimais ir sprenddami bylas dėl reikalavimo taikyti laikinąsias apsaugos priemones savivaldybei, kai ši byloje yra patraukta atsakovu. Lietuvos Respublikos teismų praktikoje pažymima, kad savivaldybės turi savo biudžetą, susidedantį iš valstybės skiriamų lėšų ir savivaldybės surenkamų (savų) lėšų, taip pat gali gauti paramą iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir kt. Todėl, nepaisant to, kad dėl valstybės ekonominės krizės savivaldybių finansinė būklė yra prasta, neegzistuoja rizika būsimo teismo priimto sprendimo neįvykdymui, jeigu atsakovas yra savivaldybė. Tačiau pažymėtina, kad tokia išimtis netaikoma savivaldybės įmonei.⁴⁹ Pavyzdžiui, kaip yra pažymėjęs Lietuvos apeliacinis teismas, „faktas, kad atsakovas (savivaldybės įmonė), be ūkinių komercinių funkcijų vykdo tam tikras viešojo administravimo funkcijas, nesudaro pagrindo naikinti teismo pritaikytas laikinąsias apsaugos priemones. Atsakovas, teigdamas, kad savivaldybės įmonė yra viešas juridinis asmuo, kuris finansuojamas iš savivaldybės biudžeto ir kurio prievolių vykdymui skiriamos savivaldybės (savininko) lėšos bei tai, kad savivaldybė yra specifinis juridinis asmuo, kuris iš esmės negali būti nemokus, bankrutuoti, t. y. neįvykdyti būsimo teismo sprendimo, taip save tapatina su savivaldybe. Todėl neegzistuoja būsimo teismo sprendimo įvykdymo rizika, kai skolininkas yra pati savivaldybė“.⁵⁰ Taip pat Lietuvos Respublikos teismai pažymi, kad viešojo juridinio asmens – valstybinės aukštosios mokyklos atveju, tokio subjekto teisės disponuoti tiek nuosavybės, tiek ir patikėjimo teise valdomu turtu yra griežtai reglamentuotos. Todėl ši aplinkybė, sprendžiant dėl tikslingumo taikyti laikinąsias apsaugos priemones ieškovo ieškiniui užtikrinti, teismų yra vertinama kaip aplinkybė, mažinanti grėsmę, kad atsakovo turtas gali būti perleistas tretiesiems asmenims, kitaip suvaržytas ar paslėptas.⁵¹

⁴⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje *VšĮ (duomenys neskelbtini) v. AB (duomenys neskelbtini)* (bylos Nr. 2-66/2010).

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2010 m. gruodžio 15 d. apžvalga Nr. AC-34-2 „Dėl Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga“. *Teismų praktika*. 2011, Nr. 34.

⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *RUAB „Urbico“ v. SĮ „Susisiekimo paslaugos“* (bylos Nr. 2-1259/2010).

⁵¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Progresyvos renovacijos“ v. VšĮ Šiaulių universitetas* (bylos Nr. 2-646/2009).

Taigi laikinosios apsaugos priemonės yra atsakovui ar jo turtui teismo taikomos procesinės teisines priemonės, kuriomis nesprendžiamas tarp šalių kilęs materialusis teisinis ginčas, o tik imamasi įstatymuose nustatytų teisinių priemonių, kad ateityje, šalių ginčą išsprendus, būtų neapsunkintas ir apskritai būtų įmanomas priimto teismo sprendimo įgyvendinimas, t. y. įvykdymas. Šiam tikslui pasiekti, LR CPK 144 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas galimas bet kurioje civilinio proceso stadijoje ir netgi dar nepareiškus ieškinio. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo poreikį lemia individualios šalių ginčo, t. y. bylos, aplinkybės. Teismo atsisakymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones neeliminuoja dalyvaujančių byloje asmenų ar kitų suinteresuotų asmenų teisės kreiptis su pakartotiniu prašymu, atitinkamai jį motyvuojant bei taip įgyvendinant savo procesines teises. Tai lemia, kad prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo išsprendimas nesukelia LR CPK 293 straipsnio 3 punkte, 294 straipsnio 2 dalyje nustatytų padarinių, t. y. draudimo su tuo pačiu prašymu kreiptis į teismą pakartotinai. Šią išvadą pagrindžia dar ir tai, kad teismo nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių klausimu gali būti ne tik skundžiama instancine (išskyrus kasaciją) tvarka, bet ir pats laikinąją apsaugos priemonę taikęs teismas gali laikinąją apsaugos priemonę pakeisti kita arba papildomai pritaikyti kitas laikinąsias apsaugos priemones ir netgi šias panaikinti.

1.3. Laikinųjų apsaugos priemonių tikslas

Atsižvelgiant į laikinųjų apsaugos priemonių sampratą ir Lietuvos Respublikos teismų formuojamą praktiką, teigtina, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas – būsimo teismo sprendimo, kuriuo išsprendžiamas tarp šalių kilęs teisminis ginčas, įvykdymo galimybės užtikrinimas, siekiant išvengti situacijų, kai priimto teismo sprendimo įvykdymas, nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių, gali komplikuo­tis nuo jo įvykdymo pasunkėjimo iki pasidarymo įvykdyti nebeįmanomas.⁵² Kitaip tariant, laikinosiomis apsaugos priemonėmis yra siekiama tikėtinam skolininkui užkirsti kelią išvengti skolos mokėjimo, t. y. siekiama, kad atsakovo finansinė padėtis per visą šalių ginčo nagrinėjimo laikotarpį išliktų tokia pati, kokia buvo prieš ieškinio pareiškimą, tačiau, teismui taikant laikinąsias apsaugos priemones, būtina atsižvelgti į šalių interesų pusiausvyrą bei laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo pasekmes atsakovui. Pažymėtina, kad teismo taikomos laikinosios apsaugos priemonės turi būti proporcingos siekiamiems tikslams, t. y. teisingumas reikalauja užtikrinti asmens, prašančio taikyti laikinąsias

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Edapolis“ v. I. G. (bylos Nr. 3K-3-369/2010).

apsaugos priemonės, ir asmens, kuriam laikinosios apsaugos priemonės taikomos, teisių ir įstatymo saugomų interesų pusiausvyrą.

Pagal siekiamą tikslą laikinosios apsaugos priemonės gali būti skirstomos į atskiras grupes: galutinio teismo sprendimo įvykdymą užtikrinančios priemonės; prevencinės priemonės, įrodymus užtikrinančios priemonės ir pan. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymi, kad „konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslumą, mastą, būdą lemia priežastys, susijusios su byloje pareikštų materialinių teisių reikalavimo dalyku, jo pobūdžiu“.⁵³

Kadangi laikinųjų apsaugos priemonių tikslas – užtikrinti padėties, esančios bylos nagrinėjimo metu, stabilumą, todėl laikinosios apsaugos priemonės pagal savo tikslą yra laikytinos konservacine laikinąja priemone. Laikinosios apsaugos priemonės užtikrina materialinių teisių gynybą, t. y. nenagrinėjant ir nesprenžiant ieškinio pagrįstumo užtikrinti būsimo teismo sprendimo įvykdymą.

Apibendrinant visą tai, teigtina, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas yra užtikrinti efektyvų būsimo teismo sprendimo įvykdymą.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Universalios valdymo sistemos“ v. V. Č. (bylos Nr. 3K-3-206/2008). *Teismų praktika*. 2008, Nr. 29.

2. NUOSTOLIŲ, GALIMŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO, UŽTIKRINIMAS

2.1. Nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, užtikrinimo samprata

Laikinių apsaugos priemonių institutas yra procesinė prevencinė priemonė, kurią teismas taiko savo žinioje esančioje nagrinėjamoje byloje, ir kuria siekiama užtikrinti, kad byloje priėmus teismo sprendimą jo įvykdymas nepasunkėtų arba nepasidarytų neįmanomas. Tačiau teismas gali priimti nepalankų sprendimą ne tik atsakovo, bet ir ieškovo atžvilgiu, t. y. ieškovo ieškinį atmesti, todėl teismo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės gali nepagrįstai atsakovui sukelti tam tikrų nuostolių. Be to, ieškovas prašydamas taikyti laikinasias apsaugos priemones gali piktnaudžiauti jam suteikta teise. LR CPK prasme yra siekiama apsaugoti tiek ieškovo turtinius interesus, susijusius su galimai jo atžvilgiu palankaus būsimo teismo sprendimo priėmimu ir įvykdymu, tiek atsakovo turtinius interesus, kurie gali būti pažeisti nepagrįstai teismui taikant laikinasias apsaugos priemones. Todėl siekiant užtikrinti proceso šalių lygiateisiškumą, teisingumo principo įgyvendinimą ir nepažeisti šalių interesų pusiausvyros, LR CPK numato galimybę taikyti atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą.⁵⁴

Laikinių apsaugos priemonių ir atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo institutai yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Įprastai laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra susijęs su atsakovo tam tikrų turtinių teisių ar interesų apribojimu, todėl įstatymų leidėjas, nustatydamas galimybę pareikalauti iš asmens, kuris prašo taikyti laikinasias apsaugos priemones arba kurio iniciatyva šios priemonės jau pritaikytos, užtikrinti galimų atsakovo nuostolių atlyginimą, garantuoja ieškovo ir atsakovo teisėtų interesų pusiausvyrą, šalių lygiateisiškumą, teismo taikomų laikinųjų apsaugos priemonių ir galimų atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimo proporcingumą siekiamiems tikslams.⁵⁵ Kitaip tariant, tai yra vienas iš teisinių instrumentų, kuriuo yra įgyvendinamas proporcingumo principas. Tačiau šio (nuostolių atlyginimo užtikrinimo) instituto tikslas nėra apsunkinti ieškovą ar privalomai taikyti ieškovui teises priemones, analogiškas atsakovui taikytoms laikinosioms apsaugos priemonėms.⁵⁶ LR CPK nustato atskiras sąlygas, tik realiai kurioms egzistuojant taikytinas

⁵⁴ Šulcas I. Nuostolių galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas. *Juristas* 2007, Nr. 7-8, p. 3-4.

⁵⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje R. L. v. UAB „Alvarsas“ (bylos Nr. 2-349/2013).

⁵⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „JGK Statyba“ v. J. V. ir L. S. (bylos Nr. 2A-628/2009).

kiekvienas iš šių institutų.⁵⁷ Lietuvos apeliacinis teismas taip pat yra pasisakęs, kad „nuostolių atlyginimo institutas yra skirtas užtikrinti atsakovo galimų nuostolių atlyginimą, bet jis nėra gynimosi priemonė nuo laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, todėl negali paneigti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtinybės“.⁵⁸ Taigi teismas gali netaikyti atsakovo galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimo, jei taikant šį institutą būtų paneigta asmens teisė į tinkamą teisminę gynybą, t. y. į realų teismo priimto sprendimo įvykdymą, ypač, jei atsakovas gali kitu būdu apginti savo teises.

Teismas, taikydamas laikinąsias apsaugos priemones ir vadovaudamasis LR CPK 146 straipsnio 1 dalimi, gali pareikalauti, kad ieškovas ar kitas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones pareiškęs asmuo pateiktų atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, kuriuo taip pat gali būti ir banko garantija.

Lietuvos apeliacinis teismas yra pažymėjęs, kad „LR CPK 146 straipsnio 1 dalies paskirtis – užtikrinti šalių lygiateisiškumą procese, kai vienos šalies teisės yra suvaržytos dėl kitos šalies veiksmų“.⁵⁹ Tačiau, pasak Irmanto Šulco, „nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, užtikrinimo paskirtis plačiaja prasme – siekis užtikrinti atsakovo galimybę ir pirmumo teisę reikalauti padengti dėl ieškovo iniciatyva pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių turėtus nuostolius iš ieškovo įmokėtos sumos“.⁶⁰

Taigi LR CPK 146 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šalies prašymu teismas nutartimi gali pareikalauti, kad ieškovas ar kitas prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo padavęs asmuo per teismo nustatytą terminą pateiktų atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl tokių priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, kuriuo taip pat gali būti ir banko garantija. Būtina pažymėti, kad ieškovui nesumokėjęs nuostolių atlyginimui užtikrinti numatytų pinigų arba nepateikęs banko garantijos per nustatytą terminą, teismas per tris darbo dienas nuo termino pabaigos dienos privalo panaikinti taikytas laikinąsias apsaugos priemones. Kaip jau minėta, įsiteisėjęs teismo priimtam sprendimui, kuriuo ieškinyje atmetas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos atsakovas patyrė dėl ieškovo prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių (LR CPK 146 straipsnio 2 dalis). Iš šių LR CPK 146 straipsnio nuostatų akivaizdu, kad LR CPK nenumato galimybės, teismui taikius atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, šaliai teikti prašymus, o teismui spręsti dėl šio užtikrinimo sumokėjimo atidėjimo. Kaip jau minėta LR CPK 146

⁵⁷ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2014 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje *V. B. PĮ „Rėjusva“ v. UAB „Lukritma“* (bylos Nr. 2S-2014-781/2014).

⁵⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *K.B. v. E.K. ir R.K.* (bylos Nr. 2-836/2007).

⁵⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „TRIKAMPIS ŽIEDAS“ v. UAB „Mano Sauga“* (bylos Nr. 2-673/2014).

⁶⁰ Šulcas I., *supra* note 41, p. 4.

straipsnio 1 dalyje imperatyviai nustatyta, kad ieškoviui nesumokėjus teismo nustatytos pinigų sumos arba nepateikus banko garantijos per nustatytą terminą, teismas per tris darbo dienas nuo termino pabaigos dienos privalo panaikinti taikytas laikinasias apsaugos priemones. Priešingu atveju, atidėjus tokios įmokos mokėjimą iki teismo sprendimo priėmimo ar įsiteisėjimo, nuostolių atlyginimo užtikrinimo institutas prarastų prasmę, nes būtų teismui išnagrinėjus iš esmės laikinųjų apsaugos priemonių prašiusiai šaliai nuostolių atlyginimo užtikrinimo nesumokėjus ar nepateikus garantijos, o ieškovo ieškinį atmetus, šaliai, kurios atžvilgiu visą bylos nagrinėjimą buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės ir dėl to ji patyrė nuostolių, kyla grėsmė dėl nuostolių atlyginimo pasunkėjimo.⁶¹

Apibendrinant nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, užtikrinimo institutą, galima teigti, kad pagrindinė šio instituto funkcija – atsakovo teisių apsauga, t. y. bandymas apriboti ieškovą naudoti laikinųjų apsaugos priemonių taikymą kaip spaudimo (poveikio) priemonės atsakovui, taip pat šiuo institutu siekiama užtikrinti, kad ieškovas nepiktnaudžiautų procesinėmis savo teisėmis.⁶² Tačiau negalima kategoriškai teigti, kad vien šio instituto taikymas visada apriboja ieškoviui galimybę naudoti laikinasias apsaugos priemones kaip spaudimo priemonę atsakovo atžvilgiu, nes kiekvienas šalių ginčas yra individualus.

2.2. Nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo taikymo pagrindai ir principai

Kaip jau anksčiau minėta, teismas vadovaudamasis LR CPK 146 straipsnio 1 dalimi, gali šalies prašymu pareikalauti, kad ieškovas ar kitas prašymą dėl apsaugos priemonių taikymo pareiškęs asmuo per teismo nustatytą terminą pateiktų atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą. Analizuojant nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo užtikrinimo institutą, atkreiptinas dėmesys, kad LR CPK 146 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta teismo teisė, bet ne pareiga taikant laikinasias apsaugos priemones užtikrinti galimų atsakovo nuostolių atlyginimą, atsizvelgiant į atsakovo prašymo motyvuotumą ir pagrįstumą, o teismo atsisakymas užtikrinti minėtus galimus nuostolius, negali būti siejamas su šalių procesinio lygiateisiškumo principo pažeidimu.

Analizuojant nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo užtikrinimo institutą, pastebima, kad Lietuvos Respublikos teismų praktikoje, LR CPK 146 straipsnio 1 dalies normoje ieškovas yra įvardytas *expressis verbis*, to priežastis yra, kad būtent jis paprastai suinteresuotas laikinųjų apsaugos priemonių taikymu ir jų teismo prašo. Tačiau galimi atvejai,

⁶¹ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje D. Č. v. V. G. (bylos Nr. e2S-856-267/2015).

⁶² Šulcas I., *supra* note 41, p. 4-5.

kada laikinųjų apsaugos priemonių taikymas aktualus ne ieškovui, bet kitam teismo nagrinėjamoje byloje dalyvaujančiam asmeniui, todėl šioje teisės normoje nepateikiamas baigtinis subjektų, iš kurių galima reikalauti nuostolių atlyginimo užtikrinimo, sąrašas, tik nurodomas lemiamas tokių asmenų kriterijus: tas, kuris pateikė teismui prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones.⁶³ Kaip jau minėta anksčiau, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, be ieškovo, taip pat gali prašyti, pvz., trečiasis asmuo su savarankiškais reikalavimais; vienas atsakovas kito atsakovo turtui, jeigu ieškovas *inter alia* prašo restitucijos ir pan. Asmeniui, kuris buvo įpareigotas įmokėti pinigus arba pateikti banko garantiją, to nepadarius per nustatytą terminą, procesinis padarinys už teismo įpareigojimo nevykdymą yra laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimas. Tačiau, Lietuvos apeliacinis teismas pažymi, kad į minėtų teisės normų reguliavimo sritį nepatenka situacijos, kada laikinąsias apsaugos priemones taiko teismas *ex officio*. Teismo atliekama viešojo intereso gynimo funkcija yra iš LR CPK teisės nuostatų išplaukianti teismo pareiga, kurios įgyvendinimas nepriklauso nuo kitų asmenų valios, t. y. pinigų įmokėjimo į depozitinę sąskaitą ir (arba) banko garantijos pateikimo. Dėl šios priežasties negali būti tenkinamas asmens prašymas užtikrinti nuostolių, galinčių atsirasti dėl teismo iniciatyva taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimą.⁶⁴ Taigi tais atvejais, kai teismas taiko laikinąsias apsaugos priemones savo iniciatyva (*ex officio*), nuostolių atlyginimas neužtikrinamas.

Nors LR CPK ganėtinai išsamiai reglamentuoja nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo užtikrinimo institutą, tačiau LR CPK nėra konkrečiai nurodyta, kokiems esant pagrindams teismas gali taikyti nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, užtikrinimą. Todėl siekiant aptarti šiuos pagrindus, būtina atsižvelgti į Lietuvos Respublikos teismų formuojamą praktiką, kurią atspindi, pavyzdžiui, 2015 m. kovo 5 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje. Šioje nutartyje teismas pasisakė, kad „paprastai teismai nustato atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą tais atvejais, kai pagal bylos duomenis yra realiai prognozuojama, kad nuostoliai gali atsirasti, byloje yra duomenų, jog dėl laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo atsakovo patirtų nuostolių atlyginimas gali būti apsunkintas (nuostoliai yra dideli, ieškovas yra finansiškai nepajėgus jų padengti, neturi Lietuvos Respublikoje turto, gali vengti atlyginti nuostolius ir pan.) ir atsakovui, prašančiam galinčių atsirasti jo nuostolių atlyginimo užtikrinimo, pateikus duomenis apie galimų nuostolių dydį, preliminarų jų

⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Alfa“ v UAB „Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras“ (bylos Nr. 2-997/2009).

⁶⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje A. J. ir kiti v. Kauno apskrities viršininko administracija ir kiti (bylos Nr. 2-649/2009).

paskaičiavimą“.⁶⁵ Taigi nors nuostolių atlyginimo užtikrinimo dydį teismas turi nustatyti, atsižvelgdamas į galimų nuostolių dydžio prognozę, įvertindamas laikinųjų apsaugos priemonių rūšį jų taikymo mastą, poveikį atsakovui, jo įprastinės veiklos pobūdį ir mastą, laikinųjų apsaugos priemonių padarinius ribojant šią veiklą ir bet kokias kitas reikšmingas aplinkybes, tačiau Lietuvos apeliacinis teismas yra pažymėjęs, kad „jeigu atsakovas pateikia teismui ne konkrečius duomenis apie galimų nuostolių patyrimą bei jų dydį, o tik išdėsto bendro pobūdžio teiginius apie patiriamus nuostolius, o juo labiau patirtus nuostolius, teismas neturėtų tenkinti jo prašymo dėl galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimo“.⁶⁶ Tačiau Lietuvos Respublikos teismų formuojamoje praktikoje taip pat pastebima, kad atsakovui nėra būtina pagrįsti galimų nuostolių konkretaus dydžio dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių.⁶⁷ Tai reiškia, kad teismas, skirdamas LR CPK 146 straipsnio 1 dalyje nurodytas priemones, nebūtinai turi turėti tai pagrindžiančius įrodymus, jog tam tikro dydžio nuostoliai ateityje tikrai atsiras. Teismui pakanka įsitikinti vien tuo, kad susidariusioje situacijoje nuostoliai iš tiesų tikėtini, gali atsirasti.

Tais atvejais, kai atsakovas mano, kad dėl jo turtui taikytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo byloje jis jau patyrė nuostolių, atsakovui yra suteikiama teisė jo pažeistas subjektines teises ginti reiškiant savarankišką reikalavimą ieškovui dėl nuostolių, atsiradusių dėl teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo. Tai reiškia, kad priklausomai nuo to, ar atsakovas jau patyrė nuostolių dėl jo turtui taikytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo byloje, ar tik gali patirti nuostolius ateityje, skirsis teisių gynbos būdas, kadangi vienu atveju jo subjektinės teisės jau yra pažeistos, o kitu – tik gali būti pažeistos. Todėl tokiu atveju, kai atsakovas įrodinėja patyręs nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, subjektines teises jis turėtų ginti ne LR CPK 146 straipsnio nustatyta tvarka reikalaujamas galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimo, bet reikšdamas ieškinį bendra tvarka dėl patirtų nuostolių atlyginimo.⁶⁸

Atsižvelgiant į minėtą Lietuvos Respublikos teismų praktiką, matyti, kad teismai formuoja praktiką, kad atsakovo galimų nuostolių užtikrinimo procesinis institutas taikomas tik tada, kai atsakovo nuostolių atsiradimas yra realiai prognozuojamas.⁶⁹ Būtent tokį galimų nuostolių atsiradimo realumą privalo pagrįsti ir įrodyti asmuo, reiškiantis prašymą dėl galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimo. Tačiau pažymima, kad asmeniui, reiškiančiam prašymą dėl

⁶⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje „Logivita“ v. antstolė A. L., valstybės įmonė Registrų centras ir V. B. (bylos Nr. 2A-66-381/2015).

⁶⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *Aktsiaselts Baltem v. UAB „Hobista“* (bylos Nr. 2-2269/2011).

⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kelvista“, UAB „TAEM projektų valdymas“ ir UAB „Tiltų ekspertų centras“ v. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos* (bylos Nr. 2-274/2014).

⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Logivita“ v. antstolė A. L., valstybės įmonė Registrų centras ir V. B.* (bylos Nr. 2A-66-381/2015).

⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Stamita“ v. Y. B.* (bylos Nr. 2-1932/2011).

galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimo, nepavykus įrodyti galimų nuostolių atsiradimo fakto, tokio prašymo atmetimas *per se* nereiškia pripažinimo, kad teismo priimta nutartimi taikytos laikinosios apsaugos priemonės visiškai nesukelia ir negali sukelti atsakovui nuostolių atsiradimo. Tai reiškia tik tai, jog atsakovas turėdamas įrodinėjimo pareigą, nepateikė pagrindžiančių įrodymų, kurie teismui leistų šiuo metu daryti išvadą dėl nuostolių, susijusių su pritaikytomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis, atsiradimo.⁷⁰

Pažymėtina, kad teismas, taikydamas nuostolių atlyginimo užtikrinimo institutą, kiekvienu atveju privalo išsiaiškinti, ar iš tikrųjų egzistuoja objektyvi tikimybė, kad atsakovas dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių patirs nuostolius, koks gali būti jų pobūdis ir preliminarus dydis, o vertindamas šias aplinkybes – vadovautis juos pagrindžiančiais įrodymais. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad teismui taikant nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių atlyginimo užtikrinimo institutą, būtina vadovautis atitinkamais teisės principais, kad būtų užtikrinta šalių interesų pusiausvyrą.

Taigi įsigilinus į laikinųjų apsaugos priemonių institutą, pastebima, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymui ir atsakovo galimų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo užtikrinimui yra keliami visiškai neproporcingi reikalavimai ir galimai dėl to yra neužtikrinama šalių interesų pusiausvyrą. Pažymima, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymui pagrįsti yra keliami mažesni įrodymų pakankamumo reikalavimai. Būtent tokį teisės aiškinimą formuoja Lietuvos Respublikos teismai, nutartyse pažymėdami, kad „laikinųjų apsaugos priemonių laikinas pobūdis, svarba (užtikrinti būsimo galbūt ieškovui palankaus teismo sprendimo įvykdymą ir taip garantuoti šio sprendimo privalomumą), taikymo aplinkybės (dažnai pačioje bylos proceso pradžioje klausimui išspręsti skirtos tik trys darbo dienos, neturima duomenų apie atsakovo turtinę padėtį) nulemia tai, kad jų taikymui pagrįsti teismų praktikoje keliami mažesni įrodymų pakankamumo reikalavimai, todėl esant dabartinei ekonominei situacijai ir nesant duomenų apie skolininkės finansines galimybes, teismas vadovaujasi pareiškėjo nurodytomis aplinkybėmis ir paprastai laikinąsias apsaugos priemones taiko“.⁷¹

Tam, kad ieškovo prašymu, teismas vadovaudamasis LR CPK 144 straipsnio 1 dalimi taikytų laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu, ieškovui pakanka tik tikėtina pagrįsti ieškinį ir nurodyti, kad ateityje teismo priimto sprendimo įvykdymas gali pasunkėti ar tapti nebeįmanomu. Tai reiškia, kad ieškovas nėra įpareigojamas pateikti teismui konkrečius įrodymus (pvz., kad atsakovas ketina perleisti ginčo objektą ar nevykdo priimtų įsipareigojimų ir pan.), kurie įrodytų, kad dėl atsakovo veiksmų, egzistuoja reali grėsmė, jog būsimo teismo sprendimo

⁷⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje RUAB „MOLESTA“ v. UAB „Aluminio konstrukcijos“ (bylos Nr. 2A-256-407/2015).

⁷¹ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Decoratus“ v. UAB „Alinsta“ (bylos Nr. 2S-422-524/2015).

įvykdymas, teismui nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių, gali pasunkėti ar pasidaryti nebeįmanomas. Tačiau tam, kad atsakovo prašymu, teismas vadovaudamasis LR CPK 146 straipsnio 1 dalimi taikytų atsakovo galimų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo užtikrinimą, atsakovui jau yra būtina iš esmės įgyvendinti tris sąlygas: pirma, teismui pateikti pagrindžiančius įrodymus, kurie leistų prognozuoti, jog nuostoliai gali ateityje atsirasti, antra, įrodyti, kad dėl laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo atsakovo patirtų nuostolių atlyginimas gali būti apsunkintas ir trečia, teismui pateikti konkrečius duomenis apie galimų nuostolių dydį, preliminarų jų paskaičiavimą. Toks teisinis reguliavimas tik parodo, kad iš esmės nėra išlaikoma šalių interesų pusiausvyra, nes atsakovo padėtis dėl prašymo taikyti galimų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo užtikrinimą, yra žymiai labiau apsunkinama nei ieškovo dėl prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad LR CPK 146 straipsnio 1 dalis numatydamą galimybę atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, nenumato koks gali būti maksimalus atsakovo nuostolių dydis, o tai sukelia tam tikrą sumaištį nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių atlyginimo užtikrinimo institute. Remiantis tuo, teigtina, kad atsakovas prašydamas teismo taikyti nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, gali teismui pateikti duomenis, kad jo atžvilgiu pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės jam sudarys labai didelius nuostolius, pavyzdžiui 300 000 eurų sumą, ir prašyti teismo, jog ieškovas juos užtikrintų, t. y. sumokėtų minėtą sumą į teismo depozitinę sąskaitą arba pateiktų banko garantiją. Tuo atveju, jei ieškovo finansinė padėtis nėra itin gera ir jis neturi galimybės sumokėti teismo prašomą sumą, teismas, vadovaudamasis LR CPK 146 straipsnio 1 dalimi, turi teisę panaikinti laikinąsias apsaugos priemones. Esant tokiai situacijai, būsimas teismo sprendimas galėtų būti neužtikrintas ir taip būtų pažeisti ieškovo interesai. Atsižvelgiant į minėtą pavyzdinę situaciją, pastebima, kad atsakovui iš dalies yra suteikiama galimybė, pasinaudojant nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių atlyginimo užtikrinimo institutu, inicijuoti (pasiekti) jo atžvilgiu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimo, jei pačio ieškovo finansinė padėtis yra prasta. Todėl, teismas nagrinėdamas klausimą dėl atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo, privalo preliminariai nustatyti galimų nuostolių dydį, įvertindamas pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių rūšį, kokį poveikį turi atsakovui, jų taikymo mastą, koks yra atsakovo veiklos pobūdis ir apimtis, bei kokios pasekmės gali kilti dėl jo atžvilgiu teismo pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Taip pat pažymėtina, kad teismas privalo numatyti galimų atsakovo nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo susidarymo mechanizmą, įvertinti ieškovo finansinę padėtį bei kitas reikšmingas tam aplinkybes. Tam reikalingus duomenis teismui privalo pateikti asmuo, siekiantis nuostolių, galimų dėl

laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo. Dėl to, teismas, atsižvelgęs į visas reikšmingas aplinkybes, nebūtinai privalo tenkinti atsakovo nurodytą nuostolių užtikrinimo dydį. Kaip jau minėta anksčiau, teismas nagrinėdamas klausimą dėl nuostolių dydžio nustatymo privalo vadovautis protingumo, proporcingumo ir ekonomiškumo kriterijais, taip pat užtikrinti šalių lygiateisiškumą.

LR CPK 12 ir 178 straipsniuose, siekiant užtikrinti šalių lygiateisiškumą, yra įtvirtintas *onus probandi* principas, t. y., kad kiekviena ginčo šalis turi įrodyti aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ar atsikirtimų pagrindu. Remiantis tuo, pareiga įrodyti laikinių apsaugos priemonių taikymo, pakeitimo ar panaikinimo pagrindą tenka prašymą pateikusiam proceso dalyviui, kuris turi įrodyti siekiamos suteikti apsaugos poreikį, t. y. kad kiekviena ginčo šalis turi įrodyti aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ar atsikirtimų pagrindu. Proceso šalis, prašanti teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, turėtų įrodyti aplinkybes, patvirtinančias grėsmę būsimo teismo sprendimo įvykdymui, egzistavimą, o priešinga šalis, siekdama išvengti tokių priemonių pritaikymo, turėtų teikti įrodymus, kurie paneigtų laikinių apsaugos priemonių pagrindo buvimą. Šios taisyklės aktualios ir sprendžiant nuostolių atlyginimo užtikrinimo dėl taikytų laikinių apsaugos priemonių klausimus. Atsakovas, siekdamas įrodyti, kad dėl taikytų laikinių apsaugos priemonių gali patirti nuostolių, privalo pateikti teismui konkrečius duomenis apie tokių nuostolių atsiradimo galimumą bei jų preliminarų dydį. Priešingu atveju, teismui tenkinti atsakovo prašymą dėl galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimą nėra pagrindo.

Pažymėtina, kad nuostolių atlyginimo užtikrinimo taikymas *per se* negali būti siejamas vien tik su LR CPK 145 straipsnyje įtvirtintu laikinių apsaugos priemonių proporcingumo principu. Ta aplinkybė, kad teismas pritaikė laikinąsias apsaugos priemones, pati savaime nesudaro pagrindo automatiškai taikyti galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimo institutą, teismui nenustačius jo taikymui būtinų pagrindų.⁷² Procesinis proporcingumo principas neturi būti suprantamas kaip savaime sudarantis pagrindą taikyti galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimo institutą, kai yra taikomos laikinosios apsaugos priemonės, nors taikant nuostolių dėl laikinių apsaugos priemonių atlyginimo užtikrinimo institutą iš esmės vadovaujamosi tais pačiais principais, kurias vadovaujamosi taikant laikinąsias apsaugos priemones. Teismas sprenddamas dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, privalo atsižvelgti į atsakovo teisinį statusą, nes atsakovo teisinis statusas gali būti veiksnys, lemiantis grėsmę, kad teismo priimto sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas, nebuvimą. Sprendžiant dėl

⁷² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje *VŠĮ Kretingos maistas* v. *VŠĮ Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė* (bylos Nr. e2-1701-236/2015).

atsakovo galimų nuostolių taikant laikinasias apsaugos priemones atlyginimo užtikrinimo, tokios pat nuostatos taikomos ir vertinant ieškovo teisinį statusą.⁷³

Teismui pritaikius laikinasias apsaugos priemones atsakovui, šis paprastai patiria tam tikrų suvaržymų ir dėl šių suvaržymų gali egzistuoti reali galimybė atsakovo nuostoliams atsirasti, todėl teisingumas įpareigoja teismą siekti skirtingų interesų pusiausvyros. Siekiant šios pusiausvyros, šalims turi būti sudarytos vienodos procesinės kovos galimybės. Tuomet, kai atsakovas įrodo, jog dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo jo turtui, ateityje iš tiesų gali atsirasti nuostolių, teismas, įvertinęs pateiktus įrodymus, privalo užtikrinti šių tikėtinų ir realiai prognozuotinų nuostolių atlyginimą.

Taigi, LR CPK, apsaugodamas ieškovo turtinius interesus, siekia apsaugoti ir atsakovo turtinius interesus, kurie gali būti pažeisti įsiteisėjus teismo priimtam sprendimui, kuriuo ieškinyms atmestas. Tokiu būdu siekiama užtikrinti šalių procesinio lygiateisiškumo principo įgyvendinimą.⁷⁴ Panašus teisinis reglamentavimas yra numatytas ir kitose Europos valstybėse. Pavyzdžiui Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės teisinėje sistemoje numatyta, kad ieškovas reikšdamas teismui prašymą dėl laikinojo draudimo (laikinių apsaugos priemonių), įprastai turi prisiimti „priešpriešinį įsipareigojimą dėl nuostolių atlyginimo“. Tai laikytina kaip ieškovo įsipareigojimas atlyginti atsakovui bet kokius su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu atsiradusius nuostolius, jei paaiškėtų, kad laikinosios apsaugos priemonės neturėjo būti pritaikytos.⁷⁵ Tai gali būti situacija, kai ieškovas pralaimi bylą ir paaiškėja, kad laikinosios apsaugos priemonės buvo nepagrįstai pritaikytos ir dėl to atsakovas patyrė tam tikrų nuostolių. Todėl tokiu atveju, ieškovas turėtų atlyginti atsakovui jo patirtus nuostolius dėl teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Panašus teisinis reglamentavimas galioja ir kitoje Europos valstybėje – Vokietijos Federacinėje Respublikoje. DE CPK 945 straipsnyje yra numatyta teisės norma, kuri reguliuoja atsakovo patirtų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą. Minėtoje teisės normoje pažymėta, kad atsakovas, kurio atžvilgiu buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, turi teisę į nuostolių atlyginimą, t. y. į nuostolių atlyginimą iš asmens, kuris prašė teismo taikyti atsakovui laikinasias apsaugos priemones. Tačiau į nuostolių atlyginimą, atsakovas, turi teisę tik tada, jei yra įrodoma, jog neegzistavo joks pagrindas taikyti laikinasias apsaugos priemones nuo pat pradžių kai buvo priimtas teismo sprendimas.⁷⁶

⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „MK Laivyba“ v. P. K., UAB „Sekretas“, OÜ More Chartering ir SIA „Vulcanus“ (bylos Nr. 2-43/2013).

⁷⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ajolas“ v. UAB „Osterodė“ (bylos Nr. 2-1103/2009).

⁷⁵ Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-ew-en.do?init=true>.

⁷⁶ Kono T. *Intellectual Property and Private International Law. Comparative Perspectives*. Oxford and Portland, Oregon: HART PUBLISHING, 2012, p. 616.

Apibendrinant visą tai, kas buvo paminėta, galima teigti, kad teismas gali taikyti galimų atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimo institutą tik esant šių trijų pagrindų visetui: pirma, kai pagal nagrinėjamos bylos duomenis yra realiai prognozuojama, kad nuostoliai arba gali atsirasti. Tam, atsakovas privalo pateikti pagrindžiančius įrodymus apie galimus nuostolius ir nurodyti konkrečią nuostolių sumą. Tačiau, jei atsakovas neturi galimybės teismui pateikti konkrečios nuostolių dydžio sumos, remiantis LR CPK bei apžvelgta Lietuvos Respublikos teismų praktika, teismui užtenka įsitikinti, kad pagal nagrinėjamoje byloje esančius įrodymus, tokie nuostoliai tikėtinais gali atsirasti; Antra, kai nagrinėjamoje byloje yra pakankamai duomenų, kurie įrodo, kad dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atsakovo patirtų nuostolių atlyginimas gali būti apsunkintas. Tokiu būdu atsakovui keliama pareiga įrodyti, kad atsirandantys nuostoliai bus dideli ir ieškovas nebus pajėgus jų atlyginti; Trečia, kai atsakovas pateikia duomenis, kuriais pagrindžia galimų nuostolių dydį, preliminarų jų paskaičiavimą. Taip pat teismas taikydamas galimų atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimo institutą privalo vadovautis universaliais teisės principais.

3. NUOSTOLIŲ, ATSIKADUSIŲ DĖL LAIKINŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO, ATLYGINIMAS

3.1. Nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo samprata ir pagrindai

Laikinių apsaugos priemonių taikymo procedūra yra savarankiška civilinio proceso dalis, kuri gali padaryti nuostolių jau pirmajame bylinėjimosi etape, kai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo jau nebegalima ištaisyti klaidos. Tokiu atveju atsakovui suteikiama galimybė vadovaujantis LR CPK 146 straipsnio 2 dalimi siekti kompensuoti nuostolius reiškiant ieškinį ieškovui dėl nuostolių, padarytų ieškovo prašymu teismui taikant laikinas apsaugos priemones, kai ieškovo ieškinys atmestas, atlyginimo. LR CPK 146 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta procesą civilinėje byloje pralaimėjusios šalies civilinė atsakomybė, kurios tikslas – atlyginti (kompensuoti) procesą laimėjusiai šaliai nuostolius, atsiradusius dėl pralaimėjusios procesą šalies prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Toks atsakovo nuostolių atlyginimo institutas yra šalių interesų pusiausvyros išraiška.⁷⁷

Bet kuris teismo atliekamas procesinis veiksmas yra neatsiejamas nuo tikslo užtikrinti ginčo šalių ir kitų suinteresuotų asmenų teisėtų interesų pusiausvyrą, nes to reikalauja universalieji civilinio proceso teisės principai. Tai suponuoja būtinumą vertinti, ar tiek konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių, tiek nuostolių atlyginimo užtikrinimo taikymas bus proporcingi šių priemonių taikymu siekiamiems tikslams. Civiliniame procese taikytinas šalių lygiateisiškumo principas reiškia, kad procese šalys yra lygios (turi vienodas teises ir pareigas) ir kiekviena ginčo šalis turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus. Šaliai neįrodžius reikalavimo pagrįstumo ir dėl to teismui jo netenkinus, nėra pagrindo teigti, kad buvo pažeistas šalių lygiateisiškumo principas.

Tačiau, kaip jau minėta laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra susijęs su tam tikrų ribojimų nustatymu atsakovui ar jo turtui bei turtinėms ir neturtinėms teisėms. Taigi LR CPK yra įtvirtinta ieškovo teisė prašyti atsakovui taikyti atitinkamus ribojimus taip pat apima ir ieškovo bei atsakovo interesų pusiausvyros principo įgyvendinimą. Teisėjų kolegija pažymi, kad taikant laikinas apsaugos priemones, paprastai yra laikinai suvaržomos atsakovo teisės, kuris dėl to gali patirti žalos.⁷⁸ Nors LR CPK 146 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta atsakovo teisė prašyti teismo, kad pastarasis įpareigotų ieškovą pateikti atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje *R. A. v. BUAB „Veiza“ ir UAB „Kokybės kubas“* (bylos Nr. 3K-3-607/2013).

⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *R. L. v. R. J. ir E. Ž.* (bylos Nr. 2A-1238/2014).

ieškovo prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo užtikrinimą, tačiau net jei atsakovas tokio prašymo nepateikia bylos eigoje, o teismas priima sprendimą, kuriuo ieškovo ieškinys atmetamas, atsakovas nepraranda teisės į nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą. Susiklosčius minėtai situacijai, atsakovas turi reikšti reikalavimą atsakovui bendra tvarka dėl nuostolių atlyginimo, kurie atsirado ieškovo prašymu teismui taikant laikinasias apsaugos priemones.

Tačiau susiklosčius situacijai, kai bylos nagrinėjimo metu teismas taiko atsakovo galimų nuostolių dėl ieškovo prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo užtikrinimą, o teismas priima sprendimą, kuriuo atmeta ieškovo pareikštą ieškinį atsakovui ir toks teismo sprendimas įsiteisėja, atsakovas turi teisę vadovaudamasis LR CPK 146 straipsnio 2 dalimi, reikšti reikalavimą ieškovui per keturiolika dienų po teismo priimto sprendimo dėl ginčo esmės įsiteisėjimo dienos, kad pastarasis atlygintų atsiradusius nuostolius dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Jeigu atsakovas per keturiolika dienų po teismo priimto sprendimo dėl ginčo esmės įsiteisėjimo dienos nepareiškia ieškinio dėl nuostolių atlyginimo, taikytos nuostolių užtikrinimo atlyginimo priemonės panaikinamos. Tačiau nuostolių atlyginimo užtikrinimo priemonių panaikinimas neužkerta kelio atsakovui bendra civilinio proceso tvarka pareikšti ieškinio dėl nuostolių atsiradusių dėl ieškovo prašymų taikytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo. Toliau analizuojant nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutą, pastebima, kad egzistuoja dvi LR CPK 146 straipsnio 2 dalies taikymo sąlygos: pirma, turi būti įsiteisėjęs teismo priimtas sprendimas, kuriuo ieškovo, prašiusio taikyti laikinasias apsaugos priemones atsakovui, ieškinys atmetas arba civilinė byla laikoma baigta, neišnagrinėjus jos iš esmės, *inter alia* – atsiėmus ieškinį (toku atveju yra būtina būtina įrodyti aplinkybes, patvirtinančias ieškinio reikalavimų nepagrįstumą); antra, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atsakovas patyrė tam tikrų nuostolių. Šios nurodytos dvi sąlygos suponuoja atsakovo teisę į nuostolių atlyginimą pagal LR CPK 146 straipsnio 2 dalį – pateikiant ieškinį po ginčo civilinėje byloje iki kurio išnagrinėjimo buvo taikomos laikinosios apsaugos priemonės atsakovui. Pažymima, kad įsiteisėjęs teismo priimtas sprendimas turi prejudicinę galią nagrinėjant ieškinį dėl atsakovo patirtų nuostolių atlyginimo.

Kaip jau minėta LR CPK 146 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, kad įsiteisėjęs teismo priimtam sprendimui, kuriuo ieškinys atmetas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos atsakovas patyrė dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Ši įstatymo redakcija įsigaliojo nuo 2011 m. spalio 1 d. (2011 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. XI-1480 387 straipsnis), iki tol analogiškas nuostolių atlyginimo institutas buvo nustatytas LR CPK 147 straipsnio 3 dalyje.

Remiantis LR CPK 146 straipsnio 2 dalies nuostata, teisė į nuostolių dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių atlyginimą yra susieta su nuostolių atlyginimo užtikrinimu, taip pat nustatytas terminas iki kada po to, kai įsiteisėja teismo priimtas sprendimas dėl ieškinio atmetimo, galima pareikšti prašymą atlyginti nuostolius, kad galėtų tokių nuostolių atlyginimo užtikrinimas. Iš esmės teisinis nuostolių atlyginimo instituto reguliavimas po 2011 m. spalio 1 d. išliko nepakeistas, tačiau buvo praplėstas tik atsakovo teisių įgyvendinimas – galimybė kreiptis nuostolių atlyginimo per keturiolika dienų po to, kai įsiteisėja teismo priimtas sprendimas atmesti ieškovo ieškinį, taip pat, laiku nepasinaudojus nurodyta galimybe, atsakovui išlieka teisė bendra tvarka reikšti ieškinį ieškovui dėl nuostolių, atsiradusių dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo. Dėl to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad „Lietuvos Respublikos teismų praktika dėl LR CPK 147 straipsnio 3 dalies dėl atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo lieka aktuali taikant ir LR CPK 146 straipsnio 2 dalį“.⁷⁹

Taigi LR CPK 146 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta procesą civilinėje byloje pralaimėjusios šalies civilinė atsakomybė, kurios tikslas – atlyginti (kompensuoti) procesą laimėjusiai šaliai nuostolius, atsiradusius dėl pralaimėjusios procesą šalies prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Tačiau ieškinio atmetimas yra būtina atsakovo patirtų nuostolių atlyginimo sąlyga, nes ieškovas, prieš pateikdamas ieškinį, reikšdamas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, suvokia, kad tokio prašymo tenkinimas dar nereiškia ieškinio pagrįstumo. Dėl to tokiu atveju ieškovas, prašydamas taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki ginčo išsprendimo, veikia savo rizika ir turi pareigą atlyginti atsakovui atsiradusius nuostolius. Tačiau pažymėtina, kad susiklosčius aplinkybėms, kai teismas priima sprendimą tenkinti ieškovo ieškinį iš dalies, t. y. tenkina tik dalį ieškovo ieškinio reikalavimų, o kitus atmets kaip nepagrįstus, tai nereiškia, jog atsakovui šiuo atveju atsiranda teisė reikšti ieškinį ieškovui LR CPK 146 straipsnio 2 dalyje numatyta tvarka. Ieškovo reikalavimą patenkinus mažesne apimtimi nei buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės atsakovui, tai nesudaro pagrindo pripažinti, kad ieškovas yra kaltas dėl atsakovui galimai atsiradusių nuostolių taikant laikinąsias apsaugos priemones didesne apimtimi, nei patenkintas ieškovo ieškinys.⁸⁰

Kaip jau minėta, kad tiek Lietuvos Respublikos, tiek kitų valstybių teisinėje sistemoje yra pripažįstama, jog kiekvienas suinteresuotas asmuo, kuris mano, kad jo teisė pažeista, turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Tačiau civilinė byla gali būti pradėta tik suinteresuoto asmens

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *R. G. ir I. G. v. V. G.* (bylos Nr. 3K-7-335/2013).

⁸⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ampalas“ v. E. Z. ir UAB „Vakarų statybos sistemos“* (bylos Nr. 2A-285/2014).

iniciatyva (*nemo iudex sine actore; nemo invitus agere cogitur*), teismas tai savo iniciatyva atlikti negali.

Sistemiškai analizuojant Lietuvos Respublikos teisės aktus, teigtina, kad nustačius, jog atsakovo turtinių teisių suvaržymo pagrindas neteisėtas, nes ieškinyje pripažintas nepagrįstu, rizikos dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo galimų padarinių atlyginimo nustatymas atitinka proceso šalių teisių ir interesų lygiateisiškumo, proceso rungimosi ir dispozityvumo principus, pagal kuriuos šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi LR CPK teisės nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Dėl to ieškovas, kreipdamasis į teismą su ieškiniu ir prašydamas suvaržyti priešingos šalies teises, kad būtų užtikrintas jo interesų gynimas, turi numatyti, kad, neįrodžius savo reiškiamo ieškinio pagrįstumo, jam gali tekti atlyginti atsakovui nuostolius, atsiradusius dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Tai tik dar kartą įrodo, kad ieškovas, prašydamas teismo taikyti atsakovui laikinąsias apsaugos priemones siekiant užtikrinti galimai jam palankaus teismo priimto sprendimo įvykdymą, veikia savo rizika. Teismai taip pat turi įvertinti reikalavimo pagrįstumą bei reikalavimo taikyti suvaržymus atsakovo turtui atitiktį ieškovo reikalavimams tenkinti ieškinį. Dėl to tiek ieškovo veiksmai, kreipiantis į teismą, tiek prašant teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tiek civilinės bylos pradėjimas bei vėliau atsiradusių nuostolių dėl nepagrįstai taikytų laikinųjų apsaugos priemonių bei civilinės atsakomybės ieškovui pagal LR CPK 146 straipsnio 2 dalį taikymas nepripažintini teisės kreiptis į teismą suvaržymais.

LR CPK 146 straipsnio 2 dalies teisės normos taikymui pagrįsti pagal analogiją gali būti remiamasi ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika. 2013 m. liepos 18 d. Europos Žmogaus Teisių Teismas priėmė sprendimą, kuriame nurodė, kad reikalavimas pralaimėjusiai šaliai sumokėti kitos šalies patirtas proceso išlaidas, proporcingas sėkmei procese ir priklausančias nuo ieškinio vertės, gali būti laikomas teisės kreiptis į teismą suvaržymu, tačiau toks ribojimas nelaikytinas *per se* nesuderinamu su EŽTPLA konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi. Vis dėlto konkrečioje byloje apskaičiuotas atitinkamų išlaidų dydis yra itin svarbus veiksnys, vertinant, ar pareiškėjas pasinaudojo (ar ne) teise kreiptis į teismą.⁸¹

Apibendrinant visą tai, galima teigti, kad siekiant taikyti LR CPK 146 straipsnio 2 dalį, yra būtinas šių sąlygų visetas: pirma, turi būti įsiteisėjęs teismo priimtas sprendimas, kuriuo ieškovas prašė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ieškinyje atmestas; antra, teismas atsakovo prašymu taikė atsakovo galimų nuostolių dėl ieškovo prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo užtikrinimą; trečia, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atsakovas patyrė tam tikrų nuostolių. Šios nurodytos sąlygos suponuoja atsakovo teisę į nuostolių

⁸¹ *Klauz v. Croatia*, no. 28963/10, § 82, ECHR 2013-II.

atlyginimą pagal LR CPK 146 straipsnio 2 dalį – pateikiant ieškinį po ginčo civilinėje byloje iki kurio išnagrinėjimo buvo ieškovo prašymu teismo taikomos laikinosios apsaugos priemonės.

3.2. Nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo įrodinėjamos civilinės atsakomybės sąlygos

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo priimtoje nutartyje yra pažymėjęs, kad „kai pareiškiamas reikalavimas atlyginti nuostolius, patirtus dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, civilinėje byloje, baigtoje nešnagrinėjus jos iš esmės, *inter alia* – atsiėmus ieškinį, būtina įrodyti aplinkybes, patvirtinančias ieškinio reikalavimų nepagrįstumą“.⁸²

Nors įstatymų leidėjas nei LR CPK, nei kituose įstatymuose neapibrėžė kokios civilinės atsakomybės sąlygos turi būti įrodinėjamos taikant LR CPK 146 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą, tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas LR CPK 146 straipsnio 2 dalies nuostatas, ne kartą yra pasisakęs, kad „spręsdamas dėl civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese, teismas turi nustatyti šias civilinės atsakomybės sąlygas: neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos“.⁸³

Atkreiptinas dėmesys, kad nors aptariamoje teisės normoje nėra nurodyta civilinė atsakomybė be kaltės, tačiau tokia išvada išplaukia iš to, kad ieškovas, suvaržydamas kito asmens teises, atitinkamai turi prisiimti riziką dėl galinčių kilti padarinių, jeigu ieškinys nebus patenkintas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese, atlyginimo, *inter alia* yra išaiškinęs, kad „atmetus ieškinį, asmuo, kurio turtinės teisės ieškovo prašymu buvo suvaržytos laikinosiomis apsaugos priemonėmis ir kuris dėl tokio suvaržymo patyrė nuostolių, gali kreiptis į teismą atskiru ieškiniu LR CPK 146 straipsnio 2 dalies tvarka prašydamas taikyti kreditoriui deliktinę atsakomybę, nenustatinėjant jos sąlygos – kaltės, nes tai yra ieškovo atsakomybės už jo riziką atliktus veiksmus atvejis“.⁸⁴

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vidarta“ v. V. J.* (bylos Nr. 3K-3-23/2012).

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje *R. L. v. R. J. ir E. Ž.* (bylos Nr. 3K-3-456-684/2015).

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Autoreikmuo“ v. UAB „Artapolis“* (bylos Nr. 3K-3-74/2011); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Lit-Invest“ v. UAB „Paribys“* (bylos Nr. 3K-7-411/2010); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Miltzer and Munch Fortransas“ v. „Lex System“ GmbH* (bylos Nr. 3K-3-589/2006).

Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra suformavęs praktiką, kad sprendžiant klausimą dėl nuostolių, padarytų taikant laikinasias apsaugos priemones, atlyginimo ieškovui, prašusiam taikyti tokias priemones, yra taikoma griežtoji civilinė atsakomybė.⁸⁵ Tokios pat pozicijos yra laikomasi ir Vokietijos Federacinėje Respublikoje. Analizuojant DE CPK 945 straipsnį, pastebima, kad šios valstybės teisinėje sistemoje taip pat galioja principas, kad ieškovas, reikšdamas prašymą taikyti laikinasias apsaugos priemones, uždraudžiant atsakovui su nekilnojamuoju turtu atlikti tam tikrus veiksmus, veikia savo rizika ir atsakomybės ieškovui taikymui užtenka fakto, kad ieškinyje buvo atmetas kaip nepagrįstas, t. y. ieškovas atsako be kaltės.

Toliau analizuojant nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutą, darytina išvada, kad atsakovas siekdamas, jog ieškovui pagal LR CPK 146 straipsnio 2 dalį būtų taikoma civilinė atsakomybė, t. y. siekdamas nuostolių, galimų dėl ieškovo prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo, turi pareigą įrodyti tik tris iš keturių civilinės atsakomybės sąlygų: pirma, ieškovo neteisėtus veiksmus; antra, patirtą žalą ir trečia, priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir padarytos žalos. Šios civilinės atsakomybės sąlygos plačiau aptariamos tolimesniuose šio baigiamojo darbo 3.2.1. – 3.2.3. skyreliuose.

3.2.1. Ieškovo neteisėti veiksmai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atsakovui

Civilinėje teisėje neteisėti veiksmai suprantami kaip įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos neįvykdymas arba veiksmų, kuriuos draudžia įstatymai ar sutartis, atlikimas, arba bendrojo pobūdžio reikalavimų elgtis atidžiai ir rūpestingai bei taip, kad niekam nepadarytum žalos, pažeidimas.

Neteisėtais veiksmais, kaip civilinės atsakomybės sąlyga už žalą, atsiradusią dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, pripažintinas asmens, prašiusio taikyti laikinasias apsaugos priemones, bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas, patvirtinamas įsiteisėjusiu teismo priimtu sprendimu, kuriuo jo reikalavimai pripažinti nepagrįstais ir atmesti.⁸⁶ Atitinkamai tai reiškia, kad preziumuotina, jog ieškovas, pareikšdamas nepagrįstą ieškinį, atlieka neteisėtus veiksmus, būtent todėl jo kaltės atskirai įrodinėti nereikia.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *R. G. ir I. G. v. V. G.* (bylos Nr. 3K-7-335/2013).

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *R. G. ir I. G. v. V. G.* (bylos Nr. 3K-7-335/2013).

3.2.2. Atsakovo patirta žala dėl ieškovo nepagrįsto prašymo teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovui

Esminė civilinės atsakomybės, galimos dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių atsakovui, taikymo sąlyga yra žala. LR CK 6.249 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, jo turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos (netiesioginiai nuostoliai), kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų.

LR CK 6.249 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, jo turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos (netiesioginiai nuostoliai), kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. LR CK 6.249 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad civilinė atsakomybė taikoma taip pat ir už būsimą žalą, kurios dydį (nuostolius) teismas gali įvertinti remdamasis realia tokios žalos atsiradimo tikimybe. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje, civilinė atsakomybė yra skirta visiškai kompensuoti nukentėjusiajam asmeniui dėl padaryto delikto atsiradusius nuostolius (*restitutio in integrum*). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad „tiek nuostolius išlaidų, tiek negautų pajamų forma, apibūdina tokie požymiai: realumas, būtinumas ir protingumas. Šiuos požymius turi įrodyti šalis, kuri teigia patyrusi žalą. Jeigu šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas“.⁸⁷

Įrodinėjimo tikslas – tai teismo įsitikinimas, pagrįstas byloje esančių įrodymų tyrimu ir vertinimu, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja (LR CPK 176 straipsnis). Teismas, apskaičiuodamas nukentėjusio asmens žalą, tiria kiekvieną su tuo susijusį bylos įrodymą. Vertinant kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę reikia nustatyti, koks jo ryšys su įrodinėjimo dalyku, ar įrodymas yra leistinas, patikimas, ar nėra suklastojimo požymių, ar tinkamai buvo paskirstytos įrodinėjimo pareigos, ar nepaneigtos pagal įstatymus nustatytos prezumpcijos, ar yra prejudicinių faktų. Vertindamas įrodymų visumą, teismas turi įsitikinti, kad pakanka duomenų išvadai, jog tam tikri faktai egzistavo arba neegzistavo, kad nėra esminių prieštaravimų, paneigiančių tokias išvadas. LR CPK 178 straipsnis numato, kad žalos dydžio įrodymas yra ieškovo pareiga. Tačiau atsakovas, ieškovui pateikęs įrodymus dėl žalos dydžio, nesutikdamas su ieškovu, turi teisę teikti savo įrodymus, paneigiančius ieškovo pateiktus įrodymus, arba bent įtikinamai pagrįsti ieškovo pateiktų įrodymų nepatikimumą.⁸⁸

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 11 d. nutartyje civilinėje byloje *R. J. firma v. Kauno miesto savivaldybės administracija* (bylos Nr. 3K-3-62/2008).

⁸⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 10 d. sprendimas civilinėje byloje *AB SEB bankas v. UAB „Evekas“, V. M. ir K. K.* (bylos Nr. 2A-127-178/2015).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas asmens galimybę prisiteisti nuostolius negautų pajamų forma nurodo, kad turi būti įvertintos visos aplinkybės, galinčios turėti reikšmės nustatant negautų pajamų faktą ir dydį. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja atitinkamus tam kriterijus: pirma, negautų pajamų numatomumas, kai atsakovas sugeba įrodyti, kad patyrė tokio dydžio nuostolius, kokio dydžio pajamas buvo numatęs gauti. Antra, negautos pajamos turi būti įrodytos su pagrįstu tikrumu, jog taikytos laikinosios apsaugos priemonės lėmė atsakovo ateities įplaukų praradimą. Trečia, prarastų pajamų apskaičiavimas, kurį nustato teismas, remdamasis įrodymų vertinimo taisyklėmis. Ketvirta, vertintini paties asmens, kurio turtui buvo taikyti procesiniai suvaržymai, veiksmai – kaip jis, siekdamas tam tikro pelno, naudojosi savo turtinėmis teisėmis, kol nebuvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės ir vėliau jas taikius, t. y. ar jis veikė aktyviai, siekdamas pakeisti laikinąsias apsaugos priemones.⁸⁹ Praradimų gali atsirasti tik tada, kai uždraudus atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus su turtu, atsakovui atimama galimybė gauti naudą, įgyvendinant turtines teises į areštuotą turtą. Praradimams atsirasti taip pat labai svarbu įvertinti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apimtį ir trukmę. Be to, negautos pajamos turi ir realumo požymių, t. y. nukentėjusysis turi konkrečiai nurodyti, kaip laikinųjų apsaugos priemonių taikymas apribojant disponavimą turtu paveikė suvaržyto turto vertę. Pažymėtina, kad nuostoliai turi būti realūs, šalims draudžiama kurti hipotetinius nuostolius. Teismas, apskaičiuodamas nukentėjusio asmens dėl išlaidų dydį, nulemtą žalą padariusio asmens neteisėtų veiksmų, tiria kiekvieną su tuo susijusį bylos įrodymą. Vertinant kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę reikia nustatyti, koks jo ryšys su įrodinėjimo dalyku, ar įrodymas yra leistinas, patikimas, ar nėra suklastojimo požymių, ar tinkamai buvo paskirstytos įrodinėjimo pareigos, ar nepaneigtos pagal įstatymus nustatytos prezumpcijos, ar yra prejudicinių faktų. Vertindamas įrodymų visumą, teismas turi įsitikinti, kad pakanka duomenų išvada, jog tam tikri faktai egzistavo arba neegzistavo, kad nėra esminių prieštaravimų, paneigiančių tokias išvadas.⁹⁰

Pagal civiliniame procese galiojančią rungimosi principą ir LR CPK 178 straipsnyje įtvirtintą įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklę kiekviena ginčo šalis turi įrodyti aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ar atsikirtimų pagrindu, išskyrus atvejus, kai remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pažymėta, kad ginčiuose dėl žalos atlyginimo pareiga įrodyti aplinkybes, kuriomis rėmėsi ieškovas ieškinyje, priklauso

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *R. G. ir I. G. v. V. G.* (bylos Nr. 3K-7-335/2013).

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „NT Service“ v. SIA „Radio Telecommunication Network“* (bylos Nr. 3K-3-231/2008); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. D. v. L. V. ir kt.* (bylos Nr. 3K-3-402/2012).

ieškovui, o aplinkybes, kuriomis rėmėsi atsakovas atsikirtime į ieškinį – atsakovui⁹¹. Ši taisyklė aktuali ir įrodinėjant būsimą žalą, kuri grindžiama realia tikimybe, kad nuostoliai bus patirti ateityje. Kai dėl atsakingo už žalą asmens padaryto delikto žala dar nėra patirta nukentėjusio asmens, gali būti atlyginama tik tokia žala, kuri nukentėjusiojo yra įrodyta kaip tikrai atsirasianti ateityje ir jos atsiradimas yra neišvengiamas.

Pagal LR CPK 185 straipsnyje įtvirtintą įrodymų vertinimo taisyklę įrodymus, vadovaudamasis įstatymais, vertina teismas pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu bylos aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu teismo posėdyje. Dėl to teismas nustato reikšmingas faktines aplinkybes teisingam bylos išnagrinėjimui įvertinęs bylos įrodymų visumos ir kiekvieno iš jų atskirai įrodomąją reikšmę.

3.2.3. Priežastinis ryšys tarp ieškovo neteisėtų veiksmų ir padarytos žalos atsakovui

Kaip jau minėta, kad atsakovas siekdamas, jog ieškovui pagal LR CPK 146 straipsnio 2 dalį būtų taikoma civilinė atsakomybė, t. y. siekdamas nuotolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo, turi pareigą įrodyti nuostolių atsiradimo faktą ir dydį bei priežastinį ryšį su tokių priemonių taikymu, nes gali būti atlyginami tik tie realūs patirti nuostoliai, kurie atsirado kaip jų taikymo tiesioginis padarinys.

LR CK 6.247 straipsnyje nurodyta, kad asmeniui atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su asmens veiksmais (veikimu ar neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo ar neveikimo) rezultatu, t. y. jei atitinkami asmens veiksmai turėjo įtakos žalai atsirasti, tai tokiam asmeniui gali būti taikoma civilinė atsakomybė. Taigi LR CK 6.247 straipsnyje apibūdintas priežastinis ryšys taikytinas ir tada, kai asmens elgesys gali būti ne vienintelė priežastis žalai atsirasti, tačiau pakankama. Be to, svarbu nustatyti, kad atsiradusi žala nebūtų per daug nutolusi nuo atliktų neteisėtų veiksmų.

Teismų praktikoje pažymėta, kad priežastinio ryšio taikymas atitinka civilinės atsakomybės tikslą kompensuoti padarytus nuostolius, kurių atsiradimas yra susijęs su veikimu ar neveikimu dėl kurio šie nuostoliai atsirado. Pažymėtina, kad civilinėje atsakomybėje pripažįstamas atsakomybės pagrindas ir netiesioginis priežastinis ryšys, kai žala atsiranda ne tiesiogiai iš neteisėtų veiksmų, bet yra pakankamai susijusi su žalingais padariniais. Taikant deliktinę atsakomybę, netiesioginis priežastinis ryšys pripažįstamas tinkama civilinės atsakomybės sąlyga, jeigu neteisėti veiksmai padėjo žalai (nuostoliams) atsirasti ar jiems

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *VšĮ „Mokslo ir technologijų parkas“ v. S. Č.* (bylos Nr. 3K-3-642/2006).

padidėti. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika, teigtina, kad laikinųjų apsaugos priemonių byloje, kurioje buvo atmestas ieškiny, pritaikymas savaime nereikia žalos atsakovui padarymo.⁹² Ar dėl tokių priemonių pritaikymo galėjo būti padaryta žala, sprendžiama nustačius, kokį poveikį jos turėjo asmens, kurio turtiniai ar kitokie interesai konkrečiu laikotarpiu buvo suvaržyti, galimybėms dalyvauti civilinėje teisinėje apyvartoje ir priimti konkrečias teises bei pareigas.

3.3. Nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo įrodinėjimo ypatumai

3.3.1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 95 ir 146 straipsnio 2 dalies nuostatų atskyrimas

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teismų formuojamą praktiką, pastebima, kad neretai pasitaiko atvejų, kuomet civilinio proceso šalis siekianti nuostolių, atsiradusių dėl nepagrįstai ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo kai atmetamas ieškovo ieškiny, dažnai netinkamai pasirenka pažeistos teisės gynimo būdą, t. y. nukentėjusysis vadovaujasi ne LR CPK 146 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta specialia laikinosioms apsaugos priemonėms skirta taisykle, o LR CPK 95 straipsniu, kuris reglamentuoja piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis pasekmes. Tokį neteisingą teisių gynimo būdo pasirinkimą lemia galimai netinkamas minėtų teisės normų aiškinimas.

LR CPK 146 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta specialiai laikinosioms apsaugos priemonėms skirta taisyklė, kurioje kaip jau minėta yra numatyta, kad įsiteisėjus teismo priimtam sprendimui, kuriuo ieškovo ieškiny atmestas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų atsiradusius nuostolius, kuriuos jam padarė ieškovo prašymu taikytos laikinosios apsaugos priemonės. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese, atlyginimo, yra išaiškinęs, kad „atmetus ieškinį, asmuo, kurio turtinės teisės ieškovo prašymu buvo suvaržytos laikinosiomis apsaugos priemonėmis ir kuris dėl tokio suvaržymo patyrė nuostolių, gali kreiptis į teismą atskiru ieškiniu LR CPK 146 straipsnio 2 dalies tvarka prašydamas taikyti ieškovui deliktinę atsakomybę, nenustatinėjant jos sąlygos – kaltės, nes tai yra ieškovo atsakomybės už jo rizika atliktus veiksmus atvejis“.⁹³ Taigi LR CPK 146 straipsnio 2 dalies taikymo sąlygos, kaip jau

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Spindulys“ v. UAB „Kaminera“ (bylos Nr. K-3-437/2014).

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje AB Danske Bank A/S v. UAB „Kaminera“ (bylos Nr. 3K-3-418/2014).

minėta yra įsiteisėjęs teismo priimtas sprendimas, kuriuo asmens, prašiusio taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ieškinys atmestas, ir nukentėjusiojo asmens nuostoliai, patirti dėl laikinųjų pasaugos priemonių taikymo. Tuo tarpu, pažymėtina, kad piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis nėra būtina šios normos taikymo sąlyga.

Atkreiptinas dėmesys, kad LR CPK 95 straipsnis taip pat numato galimybę skolininkui ginti savo teises ir iki pagrindinio šalių ginčo išsprendimo, kai skolininkas iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pareiškia prašymą atlyginti nuostolius, atsiradusius taikant laikinąsias apsaugos priemones. Šis skolininko teisių gynimo būdas skiriasi nuo įtvirtinto LR CPK 146 straipsnio 2 dalyje ne tik procesine forma, bet ir sąlygomis, suteikiančiomis teisę atsakovui reikalauti nuostolių atlyginimo iš ieškovo.⁹⁴

LR CPK 95 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad dalyvaujantis byloje asmuo, kuris nesąžiningai pareiškė nepagrįstą ieškinį (apeliacinį ar kasacinį skundą, prašymą atnaujinti procesą, pateikė kitą procesinį dokumentą) arba sąmoningai veikė prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą, gali būti teismo įpareigotas atlyginti kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui šio patirtus nuostolius. Nustatant įrodinėjimo sąlygas, išsiskiria pagrindinis šių teisės normų įrodinėjimo bruožas, t. y. pagal LR CPK 95 straipsnį turi būti įrodytas piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis, t. y. sąmoningas naudojimas procesine teisine priemone ne pagal jos paskirtį (pavyzdžiui, asmens prašymas teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones siekiant padaryti atsakovui spaudimą), o pagal LR CPK 146 straipsnio 2 dalį pateikus įsiteisėjusį teismo sprendimą ieškovo kaltės atsakovui nereikia įrodinėti, nes tai yra ieškovo atsakomybės už jo rizika atliktus veiksmus atvejis. Ieškovo rizika reiškiasi jo suvokimu, kad prašymo teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones tenkinimas jokiū būdu nereiškia jam palankaus galutinio šalių ginčo teismo sprendimo.

Teismas, nustatęs šio LR CPK 95 straipsnio 1 dalyje numatytus piktnaudžiavimo atvejus, gali paskirti asmeniui iki penkių tūkstančių septynių šimtų devyniasdešimt dviejų eurų baudą, iki 50 procentų šios baudos gali būti skiriama kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui. Iš šios teisės normos turinio matyti, kad piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis yra teisės pažeidimas, t. y. civilinio proceso teisės tiesiogiai draudžiamas elgesys, už kurį numatyta galimybė taikyti teisinę atsakomybę. Taigi, skirtingai nei atlyginant nuostolius LR CPK 146 straipsnio pagrindu, kai jie atlyginami dėl piktnaudžiavimo procesinėmis teisinėmis priemonėmis (įskaitant piktnaudžiavimą asmeniui teikiant prašymą teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones), reikalinga įrodyti piktnaudžiavimą (asmens sąmoningą naudojimąsi procesinėmis teisinėmis priemonėmis ne pagal jų paskirtį), be to, piktnaudžiavusiam asmeniui ne tik kyla

⁹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje *AB TEO LT v. V. P.* (bylos Nr. 2A-1291/2014).

civilinė atsakomybė (pareiga atlyginti nuostolius), bet ir gali būti skiriama bauda (atsakovui skirta baudos dalis gali būtų įskaitoma į nuostolius).

Pasak autorių Virgilijaus Valančiaus ir Aurimo Brazdeikio, analogiškas teisinis reglamentavimas numatytas ir kitose valstybėse, pavyzdžiui Prancūzijos Respublikoje. Prancūzijos Respublikos civilinio proceso kodekso 32-1 straipsnyje yra numatyta, kad asmuo, kuris veikia siekdamas užvilinti bylą arba piktnaudžiaudamas civiliniu procesu, teismo gali būti nubaustas civiline bauda iki trijų tūkstančių eurų suma, neįskaitant nuostolių atlyginimo, kurio gali būti reikalaujama.⁹⁵ Panaši procesinė priemonė numatyta ir Belgijos Karalystėje. Belgijos Karalystės teismų kodekso 780bis straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad proceso šalis, kuri vadovaujasi civiliniu procesu akivaizdžiai vilkinimo ar kitu netinkamu (neteisėtu) tikslu, gali būti skirta bauda nuo penkiolikos iki dviejų tūkstančių penkių šimtų eurų, neįskaitant nuostolių atlyginimo, kurių gali pareikalauti kita šalis.⁹⁶ Portugalijos civilinio proceso kodekso 456 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad asmuo, kuris bylinėjosi nesąžiningai, gali būti teismo įpareigotas sumokėti baudą ir sumokėti kitai šaliai kompensaciją, jei pastaroji pateikia tokį prašymą teismui.⁹⁷ To paties teisės akto 457 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad teisėjas parenka tokį kompensacijos už piktnaudžiavimą procesu dydį, koks jo manymu yra tinkamiausias. Argentinos Respublikos civilinio ir komercinio proceso kodekso 45 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, asmuo, kuris proceso metu veikia kenksmingai, vilkina bylos nagrinėjimą, teismas jam gali skirti baudą, kurios suma bus paskirta šaliai, nukentėjusiai nuo piktnaudžiavimo, naudai.⁹⁸ Taip pat panašus teisinis reguliavimas numatytas yra JAV Federalinių civilinio proceso taisyklių 11 straipsnyje.⁹⁹ Pagal šią teisės normą, civilinio proceso dalyvio prašymu, teismas gali įpareigoti asmenį, kuris piktnaudžiauja procesu, atlyginti prašymą pateikusios šalies atstovavimo ir kitas su padarytu pažeidimu tiesiogiai susijusias išlaidas. Tačiau teismai nėra įpareigoti priteisti visišką patirtų nuostolių atlyginimą. Ši skiriama sankcija proceso dalyviui privalo apsiriboti tokiu dydžiu, kurio pakanka atgrasyti asmenį nuo tokio ar panašaus elgesio pakartojimo. IT CPK 96 straipsnio 1 dalyje irgi yra numatyta galimybė teismui priteisti nuostolius dėl šalies piktnaudžiavimo procesu. Tačiau Italijos Respublikos teisės doktrinoje teigiama, kad šių nuostolių atlyginimas nesietinas su deliktinės civilinės atsakomybės pagal Italijos Respublikos civilinio kodekso 2043 straipsnį taikymu, nes minėtoji teisės doktrina teigia, jog nuostolių dėl piktnaudžiavimo procesu apskaičiuoti iš esmės yra neįmanoma, todėl Italijos Respublikos teismai šiuos nuostolius priteisia *ex aequo et bono* (kaip reikalauja teisingumas ir

⁹⁵ The French Civil Procedure Code (adopted 26 April 1965, entered into force 1 September 1966).

⁹⁶ The Belgian Judicial Code (adopted 10 October 1967, entered into force 1 November 1970).

⁹⁷ The Portuguese Civil Procedure Code (adopted 28 December 1961, entered into force 24 April 1962).

⁹⁸ The Argentine Civil and Commercial Code (adopted 25 September 1869, entered into force 1 January 1871).

⁹⁹ The Federal Rules of Civil Procedure (adopted 20 December 1937, entered into force 16 September 1938).

padorumas.¹⁰⁰ Taigi, atsižvelgiant į kitų valstybių teisinį reglamentavimą dėl piktnaudžiavimo, pastebima, kad daugelis valstybių taiko ne tik nukentėjusios šalies nuostolių atlyginimą dėl kitos šalies piktnaudžiavimo procesu, bet ir taiko baudas asmenims, kurie vilkina bylos nagrinėjimą ar piktnaudžiauja suteiktomis procesinėmis teisėmis.

LR CPK 7 straipsnio 2 dalyje taip pat įtvirtintas draudimas piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis. Pažymėtina, kad ne kiekvienas pareigos sąžiningai naudotis procesinėmis teisėmis nesilaikymo atvejis savaime reiškia teisės pažeidimą, galintį sukelti teisinės atsakomybės priemonių, numatytų LR CPK 95 straipsnyje, taikymą, t. y. ne kiekvienu atveju asmens pareigos sąžiningai naudotis procesinėmis teisėmis nepaisymas laikytinas teisės pažeidimu. Tam tikrais atvejais tai gali būti įvertintas tik kaip netinkamas subjektinės teisės įgyvendinimas, pavyzdžiui, dėl nežinojimo, teisinių žinių stokos. Piktnaudžiavimas procesine teise pasireiškia konkrečios subjektinės teisės įgyvendinimo sąlygų pažeidimu. Teisėtas ir pagrįstas asmens naudojimas procesinėmis teisėmis, jeigu nenustatytas tyčinis nesąžiningas elgesys, negali būti pripažįstamas piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką, LR CPK nustatytos teisės įgyvendinimas gali būti laikomas piktnaudžiavimu tik išimtiniais atvejais, kai tokia teise akivaizdžiai naudojama ne pagal jos paskirtį.¹⁰¹

Lyginant šias dvi teisės normas (LR CPK 95 straipsnio 1 dalį ir 146 straipsnio 2 dalį) galima išskirti pagrindinius jų skirtumus. LR CPK 146 straipsnio 2 dalis taikoma tik tada, kai ieškovo ieškinys yra atmetamas ir dėl ieškovo pareikšto ieškimo, kuriuo buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės atsakovo atžvilgiu, atsakovas patiria tam tikrus nuostolius. Tai reiškia, kad taikant šią teisės normą, privalo egzistuoti dvi sąlygos: pirma, ieškovo ieškinys atmetas ir antra, atsakovas dėl ieškovo pareikšto ieškimo, kuriuo buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės patyrė nuostolių. O LR CPK 95 straipsnio 1 dalis taikoma tik tada, kai ieškovas nesąžiningai pareiškia nepagrįstą ieškinį (apeliacinį ar kasacinį skundą, prašymą atnaujinti procesą, pateikė kitą procesinį dokumentą) arba sąmoningai veikia prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą ir dėl to atsakovas patiria tam tikrus nuostolius. Tai reiškia, kad taikant šią teisės normą, privalo egzistuoti taip pat dvi sąlygos (tačiau skirtingos nei taikant LR CPK 146 straipsnio 2 dalį): pirma, ieškovas nesąžiningai pareiškia nepagrįstą ieškinį (apeliacinį ar kasacinį skundą, prašymą atnaujinti procesą, pateikė kitą procesinį dokumentą) arba sąmoningai veikia prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą ir antra, dėl minėtų ieškovo veiksmų atsakovas patiria tam tikrus nuostolius. Tačiau Lietuvos Aukščiausiojo

¹⁰⁰ Valančius V., Brazdeikis A. Kitoks požiūris į nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu. *Jurisprudencija* 2011, Nr. 18(4), p. 1475-1477.

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Varta“ v. BUAB „Natūralios sultys“* (bylos Nr. 3K-3-94/2010); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje *Coface Austria Kreditversicherung AG v. UAB „Kukabara“* (bylos Nr. 3K-3-146/2013).

Teismo išaiškinimą, ieškovo kreipimais į teismą dėl pažeistų teisių gynybos ir prašydamas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ieškovas prisiima riziką, kad jo reikalavimai gali būti atmesti, tačiau tai savaime nereiškia jo piktnaudžiavimo teise.¹⁰²

Apibendrinant galima teigti, kad nors esant situacijai, kai ieškovo ieškinys atmetamas kaip nepagrįstas ir dėl tokio ieškinio pagrindo ieškovui buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, vien šiuo pagrindu dar negalima laikyti, kad ieškovas piktnaudžiavo laikinųjų apsaugos priemonių taikymu ir taikyti LR CPK 95 straipsnio 1 dalį atsakovo nuostolių atsiradimo atlyginimui. Tokiu atveju turi būti taikoma speciali teisės norma – LR CPK 146 straipsnio 2 dalis, dėl atsakovo patirtų nuostolių dėl ieškovo prašymu pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių.

3.3.2. Atsakovo pareiga būti aktyviam, jo atžvilgiu teismui pritaikius laikinąsias apsaugos priemones

Deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, kuri atsiranda dėl žalos padarymo neįvykdžius įstatymuose nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai asmeniui draudžia atlikti, arba pažeidus bendro pobūdžio pareigas elgtis atidžiai ir rūpestingai. Civilinė atsakomybė yra skirta grąžinti nukentėjusį asmenį į ankstesnę (iki delikto padarymo) padėtį, t. y. į padėtį prieš atsirandant asmens žalai (*restitutio in integrum*). Paprastai civilinė atsakomybė taikoma už padarytą žalą.

Tačiau yra tam tikrų išimčių, kai civilinė atsakomybė netaikoma, taip pat asmuo gali būti visiškai ar iš dalies atleistas nuo civilinės atsakomybės dėl nukentėjusio asmens veiksmų, dėl kurių kaltas pats nukentėjęs asmuo ir dėl kurių jam atsirado ar padidėjo nuostoliai.

Taigi, nors LR CPK 146 straipsnio 2 dalis užtikrina atsakovo teisę kreiptis į teismą dėl patirtų nuostolių atlyginimo, kuriuos sukėlė ieškovo prašymu teismo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, tačiau Lietuvos Respublikos teismai ne kartą yra pasisakę, kad šiuo atveju atsakovas siekdamas visiško nuostolių atlyginimo, pats privalo veikti aktyviai viso bylos nagrinėjimo metu, t. y. imtis visų galimų priemonių nuostolių dydžiui sumažinti. Tokią praktiką formuoja ir jau ne vieną sprendimą priėmę Lietuvos Respublikos aukštesnės (apeliacinės) bei kasacinis teismas.¹⁰³ Kaip pavyzdį galima nagrinėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį,

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Lit-Invest“ v. UAB „Paribys“* (bylos Nr. 3K-7-411/2010).

¹⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „LNTV“ v. UAB „Robinta“* (bylos Nr. 2A-211/2014); Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kodera“ v. UAB „Pastato projektas“* (bylos Nr. 2A-1234-221/2012); Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje *R. S. v. N. S.* (bylos Nr. 2A-1016-302/2012).

kurioje teismas pritarė apeliacinės instancijos teismo išaiškinimui, kad teismas, „spręsdamas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymu padarytos žalos atlyginimo, pažymėjo, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas byloje, kurioje buvo atmestas R. J. ieškinys R. L., dar nereiškia, kad R. L., kurio turtui buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, galėjo būti padaryta žala. Viena iš aplinkybių, galinčių turėti reikšmės nustatant nuostolių faktą ir dydį, yra paties atsakovo, kurio turtui buvo taikyti procesiniai suvaržymai, veiksmai – kaip jis naudojosi savo teisėmis, kol nebuvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės ir vėliau jas taikant, t. y. ar jis veikė aktyviai, siekdamas pakeisti ar panaikinti laikinąsias apsaugos priemones“.¹⁰⁴ Analogiškos praktikos laikosi ir Vokietijos Federacijos Respublika, teisinėje sistemoje numačiusi, kad paties atsakovo veiksmai, turėję įtakos nuostolių atsiradimui dėl teismo pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, yra pagrindas teismui sumažinti asmeniui priteisiamų atlyginti nuostolių dydį, pavyzdžiui, atitinkamas atsakovo elgesys, paskatinęs ieškovą kreiptis į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arba atsakovo ignoravimas jam suteiktų teisių pagrindu apskūsti teismo priimtą sprendimą, kuriuo buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės ir kt.¹⁰⁵ Atsižvelgiant į šį teismo išaiškinimą, galima teigti, kad nukentėjęs asmuo siekiantis visiško nuostolių, atsiradusių dėl ieškovo prašymu, teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo, ne tik privalo įrodyti visas minėtas tris civilinės atsakomybės sąlygas (ieškovo neteisėtus veiksmus; patirtą žalą ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir padarytos žalos), bet ir viso civilinio proceso metu veikti aktyviai, siekti pakeisti ar panaikinti laikinąsias apsaugos priemones ir pan. Tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad LR CPK yra numatyta tik asmens teisė apskūsti teismo priimtą sprendimą, tačiau tai nėra asmens pareiga atlikti tokius veiksmus. Todėl analizuojant tokią teismų formuojamą praktiką, galima teigti, kad nukentėjusio asmens padėtis yra apsunkinama papildoma pareiga – viso civilinio proceso metu veikti aktyviai, siekti pakeisti ar panaikinti laikinąsias apsaugos priemones ir pan. Asmeniui veikiant priešingai, kyla rizika, kad ateityje jo galimas ieškinys dėl patirtų nuostolių, atsiradusių dėl ieškovo prašymu, teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo, gali būti tenkintas tik iš dalies arba net iš viso atmestas.

3.4. Lietuvos Respublikos teismų sprendimų statistika dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo padarytos žalos atlyginimo

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje R. L. v. R. J. ir E. Ž. (bylos Nr. 3K-3-456-684/2015).

¹⁰⁵ Pelenis D. Skolininko teisių gynība laikinosios teisinės apsaugos procese Vokietijos civilinio proceso teisės pavyzdžiu. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 113.

Iš teorinės pusės įsigilinus į nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutą, kaip jau buvo minėta, pastebima, kad asmuo prašantis teismo priteisti patirtų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą, yra per ne lyg apsunkinamas patirtų nuostolių įrodinėjimo pareiga. Analogiška situacija atsispindi ir Lietuvos Respublikos teismų sprendimuose. Nors oficialios statistikos apie nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą teismuose nėra, tačiau atlikus individualų tyrimą, kuriuo metu buvo remiamasi 2013-2015 metų teisės portalo teismų praktikos INFOLEX duomenimis, buvo nustatyti ir toliau bus pristatomi tam tikri nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo instituto taikymo praktiniai aspektai.¹⁰⁶

Taigi minėtas tyrimas buvo atliktas apžvelgus nuo 2013 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 1 d. Lietuvos Respublikos teismų nagrinėtas bylas dėl atsiradusių nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo.¹⁰⁷ Nustatyta, kad minėtu laikotarpiu Lietuvos Respublikos teismai iš viso išnagrinėjo apie tris tūkstančius devynis šimtus keturiasdešimt bylų susijusių su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu, tačiau iš jų tik trisdešimt penkios nagrinėtos bylos buvo susijusios būtent su atsakovo nuostolių patirtų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimu. Toks mažas skaičius teismų išnagrinėtų bylų susijusių su atsakovo nuostolių patirtų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimu atvaizduoja situaciją, kad atsakovai labai retai naudojami jiems LR CPK 146 straipsnio 2 dalies suteikta teise. Minėtos bylos buvo atrinktos atsižvelgiant į juose paminėtą teisės normą – LR CPK 146 straipsnio 2 dalį – „įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškiny s atmetas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos atsakovas patyrė dėl ieškovo prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių“. Nors per beveik trijų metų laikotarpį buvo išnagrinėtas labai mažas skaičius bylų dėl atsakovo nuostolių atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo, tačiau dar mažesnė išnagrinėtų bylų baigtis buvo palanki ieškovams, prašiusiems atlyginti nuostolius dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Iš trisdešimt penkių ieškovų pareikštų ieškinių atsakovams dėl atsiradusių nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atlyginimo buvo tenkinta pilna apimtimi tik du. Tuose sprendimuose teismai pripažino, kad ieškovai visiškai įrodė visas reikalingas civilinės atsakomybės sąlygas (ieškovo neteisėtus veiksmus; patirtą žalą ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir padarytos žalos) atžvilgiu, todėl jų ieškiniai buvo tenkinti pilna apimtimi. Devynis ieškovų pareikštus ieškinius atsakovams dėl atsiradusių nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo teismai tenkino iš dalies. Dažniausiai pasitaikanti priežastis dėl kurios teismai ieškovų ieškinius atsakovams tenkino iš dalies, tai tik iš dalies įrodyti ieškovų patirti nuostoliai dėl laikinųjų apsaugos

¹⁰⁶ Teisės portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

¹⁰⁷ Žr. 1 priedą.

priemonių taikymo. Iš atliktos statistikos duomenų matyti, kad net šešios nagrinėtos bylos buvo grąžintos nagrinėti atgal pirmajai arba antrajai teismo instancijai dėl netinkamai teismų pritaikytų materialinių teisės normų arba netinkamai įvertintų bylos faktinių aplinkybių. Ir galiausiai, net aštuoniolika ieškovų ieškinių dėl atsiradusių nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo, teismų buvo atmesti. Pagrindinė priežastis, lėmusi tokius teismų sprendimus buvo ieškovų neįrodyti patirti nuostoliai dėl atsakovų prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių arba ieškovų neįrodytas priežastinis ryšys tarp atsakovų neteisėtų veiksmų ir ieškovams atsiradusių nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

Tokia Lietuvos Respublikos teismų statistika, iš esmės parodo, kad ieškovams sudėtingiausia yra įrodyti bylos nagrinėjimo metu patirtus nuostolius dėl atsakovo prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių arba priežastinį ryšį tarp atsakovų neteisėtų veiksmų ir ieškovų patirtų nuostolių dėl atsakovo prašymu teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Taigi ši statistika tik dar labiau pagrindžia, kad ne tik teoriniu požiūriu matyti asmens, prašančio atlyginti patirtus nuostolius, atsiradusius dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, teisių apsunkinimas, bet ir praktiniu požiūriu teismų dažnas ieškovų ieškinių atmetimas dėl atsiradusių nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo.

3.5. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymu padarytos žalos atlyginimas arbitraže

Komercinis arbitražas paprastai vadinamas „taikiu“ ginčų nagrinėjimo būdu. Tačiau LR KAI 3 straipsnio 10 dalyje komercinis arbitražas yra apibrėžiamas tiksliau, t. y., kaip komercinio ginčo sprendimo būdas, kai fiziniai ar juridiniai asmenys, remdamiesi bendru susitarimu, tarpusavio ginčui spręsti kreipiasi ar įsipareigoja kreiptis ne į teismą, o į savo susitarimu arba LR KAI nustatyta tvarka paskirtą arbitrą (arbitrus). Pats žodis „arbitražas“ dažniausiai suprantamas kaip privataus ginčų sprendimo būdas, kai ginčo šalių susitarimu jų ginčą sprendžia ne valstybės teismas, o privatūs asmenys (asmuo) – arbitrai (arbitras). Komercinį arbitražą lyginant su civiliniu procesu galima pastebėti daug ir įvairių arbitražinio proceso privalumų ir trūkumų. Vienas iš išskirtiniausių arbitražinio procesų bruožų – proceso šalių laisvė susitarti dėl vienokių ar kitokių ginčo nagrinėjimo būdų, formų, proceso kalbos ir pan. Šalys bendru susitarimu net gali atsisakyti galimybės taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Tačiau daugiau nebe išsiplečiant apie patį komercinį arbitražą, toliau pereinama prie pagrindinių šio baigiamojo darbo temų – laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Mikėlenas V. Arbitražo proceso klausimai remiantis Lietuvos teismų praktika. *Justitia*, 2006, Nr. 2(60), p. 19.

Taigi kaip Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos teismuose, taip ir komerciniame arbitraže gali būti taikomos laikinosios apsaugos priemonės, kurių tikslas – užtikrinti, kad šalies reikalavimai būtų įvykdyti, taip pat užtikrinti įrodymus. Nors dar kartą pažymėtina, kad šalys gali susitarti kitaip, t. y., kad ginčo nagrinėjimo metu nebūtų galimybės taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad sprendimas be jo realaus įvykdymo galimybės neduoda to rezultato, kurio siekė ieškovas, teikdamas ieškinį, o tokiu atveju pats teisingumas praranda prasmę, nes realiai pažeistos asmens teisės nėra apginamos.¹⁰⁹

Taigi arbitražo teismo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, taip pat tokių sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimas yra itin problematiškas ir įvairių valstybių teisinėse sistemose aiškinamas skirtingai. Išsamiau analizuojant ir lyginant kitų valstybių skirtingą laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, galima iš esmės lyginamas valstybes suskirstyti į tris grupes. Pirma, valstybės, kurių nacionalinė teisė nustato, kad taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitražo teismo procese yra išimtinė valstybės teismų kompetencija, todėl arbitražo teismas laikinųjų apsaugos priemonių negali taikyti. Antra, valstybės, kurių nacionalinė teisė numato, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas arbitražo teismo procese yra išimtinai priskiriama arbitražo teismo kompetencijai. Trečia, valstybės, kurių nacionalinė teisė numato galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones tiek valstybės bendrosios kompetencijos teismui, tiek arbitražo teismui.¹¹⁰ Lietuvos Respublika yra priskiriama trečiajai valstybių grupei, todėl kad laikinąsias apsaugos priemones gali taikyti tiek Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos teismas (dažniausiai Vilniaus apygardos teismas), tiek pats arbitražo teismas.

Atkreipiant dėmesį į LR KAI 20 straipsnio 3-4 dalis, pastebima, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas šiose dalyse iš dalies yra numatytas sudėtingesnis nei LR CPK 144 straipsnio 1 dalyje. Tokią situaciją lemia tai, kad pavyzdžiui pagal LR KAI 20 straipsnio 3 dalį, šalis prašanti arbitražo teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, numatytas LR KAI 20 straipsnio 2 dalies 1 arba 2 punktuose nurodytas laikinąsias apsaugos priemones, turi įrodyti ne kaip LR CPK 144 straipsnio 1 dalyje numatytas dvi sąlygas (pirma, tikėtina pagrįsti reiškiama reikalavimą ir antra, įrodyti grėsmę, kad būsimas teismo sprendimo įvykdymas dėl nepritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas), o tris sąlygas, t. y. pirma, tikėtina pagrįsti reiškiama reikalavimą, antra, įrodyti grėsmę, kad būsimas arbitražo teismo sprendimo įvykdymas dėl nepritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas ir trečia, įrodyti, kad prašomos taikyti laikinosios apsaugos priemonės

¹⁰⁹ Sinkevičius E., Norkus R. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose. *Jurisprudencija*, 2013, Nr. 20(1), p. 198-199.

¹¹⁰ Blanch J. *Interim Measures in International Arbitration and the UK Courts – the Current Position* // *International Arbitration Law Review*. 2003, Vol. 5, No 3, p. 77.

yra ekonomiškos ir proporcingos jų siekiamam tikslui. Galima teigti, kad būtent toks laikinųjų apsaugos priemonių taikymas, iš dalies labiau užtikrina ginčo šalių lygiateisiškumą, nei LR CPK numatytas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas.

Analogiškai kaip LR CPK, taip ir LR KAI yra numatytos atsakovo teisių gynbos priemonės. LR KAI 22 straipsnis įtvirtina teisę, kad arbitražo teismas, šalies prašymu, o išimtiniais atvejais – pranešęs visoms šalims savo iniciatyva gali pakeisti, panaikinti teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Taip pat LR KAI 23 straipsnyje yra įtvirtinta atsakovo gynbos priemonė – nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas. Arbitražo teismas turi teisę įpareigoti prašančią taikyti laikinąsias apsaugos priemones šalį pateikti kitos šalies nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, nebent nustato, kad nėra pagrindo reikalauti užtikrinti tokių nuostolių atlyginimą. Atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, dydį nustato bylą nagrinėjantis arbitražo teismas. Taip pat, iš esmės nieko nesiskirianti teisės norma nuo LR CPK 146 straipsnio 2 dalies yra įtvirtinta ir LR KAI 24 straipsnyje. Ši teisės norma nustato atsakovo nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą. Šios teisės normos esmė, kad asmuo prašęs taikyti laikinąsias apsaugos priemones, atsako už atsakovo nuostolius, atsiradusius dėl šių priemonių taikymo, jeigu vėliau arbitražinio nagrinėjimo metu nustatoma, kad laikinosios apsaugos priemonės buvo taikytos nepagrįstai. Susiklosčius tokiai situacijai, šalies prašymu arbitražo teismas galutiniu sprendimu gali įpareigoti šalį, kurios prašymu buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

Taigi apžvelgus laikinųjų apsaugos priemonių taikymą ir dėl jų taikymo atsiradusius nuostolių atlyginimą, teigtina, kad LR KAI yra numatytas palankesnis asmens, kurio atžvilgiu buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, teisių gynybą, nes asmuo prašantis arbitražinio teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones kitos šalies atžvilgiu privalo įrodyti daugiau aplinkybių, kurios suteiktų teisę arbitražiniam teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

4. NUOSTOLIŲ, ATSIKADUSIŲ DĖL LAIKINŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO, ATLYGINIMO INSTITUTAS KITOSE EUROPOS VALSTYBĖSE

Kaip Lietuvos Respublikos, taip ir kitų Europos valstybių teisinėse sistemose yra įtvirtintas laikinųjų apsaugos priemonių institutas. Tačiau kiekvienoje Europos valstybėje, šis teisinis institutas yra reguliuojamas skirtingai. Atsižvelgiant į tai yra būtina apžvelgti ir kitų Europos valstybių laikinųjų apsaugos priemonių institutus, tam kad būtų galima atlikti tam tikras išvadas dėl Lietuvos Respublikoje taikomo nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo bei pateikti galimus pasiūlymus dėl minėto instituto keitimo. Dėl šios priežasties, toliau bus apžvelgiami Italijos Respublikos, Latvijos Respublikos, Estijos Respublikos, Vokietijos Federacinės Respublikos, Švedijos karalystės laikinųjų apsaugos priemonių institutai.

4.1. Italijos Respublikos nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas

Italijos Respublikoje laikinųjų apsaugos priemonių institutas yra reglamentuotas IT CPK. Italijos Respublikoje laikinosios apsaugos priemonės kaip ir Lietuvos Respublikoje yra skirtos apsaugoti ieškovo interesus, t. y., užtikrinti atsakovo finansinę ir faktinę padėtį nuo bylos teisme iškėlimo iki priimto teismo sprendimo įgyvendinimo. IT CPK 633 straipsnyje yra numatytos sąlygos, kurioms egzistuojant, teismas asmens prašymu gali taikyti laikinas apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu. Taigi, tam kad teismas taikytų laikinas apsaugos priemones, ieškovas privalo įrodyti teismui, kad ieškovo reikalavimas yra teisėtas ir pagrįstas (*fumus boni iuris*) ir egzistuoja reali grėsmė, kad nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių, būsimo teismo priimto sprendimo nebus galima įgyvendinti (*periculum in mora*).¹¹¹ Tačiau IT CPK yra įtvirtinta ir atsakovo teisių apsauga, t. y. atsakovas gali teikti teismui prašymą pakeisti ar panaikinti teismo pritaikytas laikinas apsaugos priemones, prašyti galimų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo užtikrinimą arba atmetus ieškovo reikštam reikalavimą, teikti savarankišką reikalavimą teismui dėl nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo iš ieškovo.

Atsižvelgiant į Italijos Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institutą, teigtina, kad šis institutas yra reglamentuojamas griežčiau nei Lietuvos Respublikoje. Tokią situaciją lemia tai, kad Lietuvos Respublikoje, asmeniui prašančiam teismo taikyti laikinas apsaugos

¹¹¹ Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-it-lt.do?clang=en>.

priemones atsakovo atžvilgiu, pakanka tik tikėtina pagrįsti ieškinį ir nurodyti kad ateityje teismo priimto sprendimo įvykdymas gali pasunkėti ar tapti nebeįmanomu (nebūtina teismui pateikti konkrečius įrodymus, kurie pagrįstų, kad dėl atsakovo veiksmų, egzistuoja reali grėsmė, jog būsimo teismo sprendimo įvykdymas, teismui nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių, gali pasunkėti ar pasidaryti nebeįmanomas). Italijos Respublikoje ieškoviui nepakanka tik tikėtina pagrįsti reiškiama reikalavimo atsakovui ir nurodyti, kad teismo priimto sprendimo įvykdymas gali pasunkėti ar tapti nebeįmanomas, nes Italijos Respublikoje, be visa to kas buvo paminėta, ieškovas privalo teismui papildomai įrodyti, kad reiškiamas reikalavimas atsakovui yra teisėtas ir pagrįstas atitinkamais įrodymais.

4.2. Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikų nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutai

Nagrinėjant Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikų laikinųjų apsaugos priemonių institutus, pastebima, kad šių valstybių laikinųjų apsaugos priemonių institutai yra itin panašūs, todėl išsamiau jie apžvelgiami bendrai.

Latvijos Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institutą reglamentuoja Latvijos Respublikos civilinio proceso kodekso¹¹² (toliau – LV CPK) XIX skyrius – Reikalavimų užtikrinimas (*angl. Securing claims*), o Estijos Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institutą reglamentuoja Estijos Respublikos civilinio proceso kodekso¹¹³ (toliau – EE CPK) XL skyrius – Užtikrinimo veiksmai (*angl. Securing of action*). LV CPK 137 straipsnio 1 dalis numato, kad jei yra pagrindo manyti, kad būsimas teismo sprendimas gali pasunkėti ar tapti neįvykdomu, tai pagal motyvuotą ieškovo prašymą, teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu. Ieškovo prašyme teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones turi būti nurodyti motyvai, kurie pagrįstų, kad teismui nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių atsakovo atžvilgiu, būsimo teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti ar pasidaryti neįmanomas ir nurodytos ieškovo manymu būtinos laikinųjų apsaugos priemonių rūšys, kurios turėtų būti taikomos. Analogiškas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra numatytas ir EE CPK 377 straipsnio 1 dalyje, kurioje pažymėta, kad teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu siekiant užtikrinti ieškovo reiškiama reikalavimą, jei yra pagrindo manyti, kad nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių atsakovo atžvilgiu būsimas teismo sprendimas gali pasunkėti ar tapti neįvykdomu. Tam, kad teismas pritaikytų laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu, ieškovas privalo teismui nurodyti priežastis dėl kurių būsimas

¹¹² The Latvian Civil Procedure Code (adopted 14 October 1998, entered into force 1 March 1999).

¹¹³ The Estonian Civil Procedure Code (adopted 20 April 2005, entered into force 1 January 2006).

teismo sprendimas gali pasunkėti, jei teismo nebūtų pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės atsakovo atžvilgiu bei prašyme nurodyti prašomų taikyti laikinųjų apsaugos priemonių rūšį. Taip pat pažymėtina, kad tiek LV CPK, tiek EE CPK yra numatyta teisė teismui savo iniciatyva taikyti laikinąsias apsaugos priemones, jei jo manymu tai reikalinga apginti viešąjį interesą.

Aptariant atsakovo galimų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą, tiek LV CPK 140 straipsnio 2 dalyje, tiek EE CPK 383 straipsnio 1 dalyje yra atsakovui suteikta teisė, teikti motyvuotą prašymą teismui, kad pastarasis užtikrintų atsakovo galimų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą. Atsakovas turi tiksliai nurodyti prašyme teismui galimus jo nuostolius dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Teismui tenkinus tokį atsakovo prašymą, ieškovas yra įpareigojamas įnešti į teismo depozitinę sąskaitą tam tikrą sumą pinigų, kuri esant situacijai, būtų skirta atsakovo patirtiems nuostoliams dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, padengti. Ieškovui per teismo nustatytą terminą neįnešus numatytos sumos pinigų į teismo depozitinę sąskaitą, teismas turi teisę panaikinti atsakovo atžvilgiu taikytas laikinąsias apsaugos priemones. Taip pat pažymėtina, kad atsakovui yra suteikiamos ir kitos gynybos teisinės priemonės, t. y. teisė reikšti prašymą teismui prašant pakeisti ar panaikinti jo atžvilgiu taikytas laikinąsias apsaugos priemones.

Kaip Lietuvos Respublikos, taip ir Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikos teisinėje sistemoje yra įtvirtintas atsakovo nuostolių, atsiradusių dėl teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo, institutas. LV CPK 143 straipsnyje yra įtvirtinta atsakovo teisė pareikšti ieškinį asmeniui prašiusiam taikyti laikinąsias apsaugos priemones, jei pastarojo asmens reikalavimas teismo sprendimu yra atmetamas.¹¹⁴ Panaši teisės norma, reguliuojanti atsakovo nuostolių, atsiradusių dėl teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo, yra įtvirtinta EE CPK 391 straipsnyje. Tačiau minėto straipsnio 1 dalies 1-3 punktuose yra nurodyti sukonkretinti tam tikri atvejai, kuomet atsakovas gali pasinaudoti šiuo teisių gynybos būdu, t. y. atsakovas gali pasinaudoti EE CPK 391 straipsnio norma, jei: asmens pareiškusio reikalavimą atsakovui teisme yra atsiimamas arba jei paaškėja aplinkybės, kad laikinosios apsaugos priemonės atsakovo atžvilgiu buvo taikytos nepagrįstai arba teismo sprendimu asmens pareikštas ieškinys atsakovui yra atmetamas.¹¹⁵ Remiantis EE CPK 391 straipsnio 2 dalimi, toks atsakovo reikalavimas nukreiptas asmeniui prašiusiam taikyti laikinąsias apsaugos priemones turi būti pareikštas per du mėnesius nuo EE CPK 391 straipsnio 1 dalies 1-3 punktuose nurodytų atvejų momento.

¹¹⁴ Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-lv-lt.do?clang=en>.

¹¹⁵ Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-ee-lt.do?clang=en>.

Taigi apžvelgus Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institutus, neabejotinai galima teigti, kad šių valstybių laikinųjų apsaugos priemonių institutai yra itin panašūs į Lietuvos Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institutą tiek taikant laikinas apsaugos priemones, tiek užtikrinant atsakovo galimų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą, tiek atlyginant atsakovo patirtus nuostolius dėl teismo pritaiktų laikinųjų apsaugos priemonių.

4.3. Vokietijos Federacinės Respublikos nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas

Apžvelgiant Vokietijos Federacinės Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institutą, visų pirma būtina pažymėti, kad vienas pagrindinių teisių aktų, kuris reguliuoja šį institutą yra DE CPK, kurio būtent V skyriuje – Areštas ir draudimai (angl. *Seizure and injunction*), yra reglamentuotas laikinųjų apsaugos priemonių institutas. DE CPK laikinosios apsaugos priemonės yra išskiriamos į dvi rūšis – „areštą (vok. *Arrest*) ir laikinuosius potvarkius (vok. *einsweilige Verfügung*). Areštu siekiama apsaugoti piniginių reikalavimų priverstinį įvykdymą, o laikiniais potvarkiais nustatoma visų kitų reikalavimų (išskyrus piniginius) laikinoji teisinė apsauga. Šalia laikinųjų potvarkių dar yra numatyti laikinieji nurodymai (vok. *einstweilige Anordnung*). Tačiau pastarieji taikomi šeimos bylose bei administraciniame ir konstituciniame procesuose“.¹¹⁶ DE CPK 920 straipsnio 2 dalyje yra nurodyta, kad teismas laikinas apsaugos priemones taiko tuomet, kai asmuo prašantis jas taikyti pateikia pakankamai įrodymų, patvirtinančių jo reikalavimo teisę ir jos pagrįstumą bei būtinybę taikyti laikinas apsaugos priemones.¹¹⁷ Pasak D. Pelenio, įrodinėjant būtinybę taikyti laikinas apsaugos priemones, „šiaip bloga skolininko turtinė padėtis bei kitų to paties skolininko kreditorių buvimas (vadinamoji kreditorių konkurencija) nėra arešto skyrimo pagrindas“.¹¹⁸ DE CPK yra numatyta, kad laikinas apsaugos priemones teismas gali nustatyti netaikant žodinio bylos nagrinėjimo, t. y. neišklausius kitos šalies – atsakovo ir jam apie tai nepranešus.

Kaip ir LR CPK, taip ir DE CPK yra numatyti atsakovo teisių gynimo būdai, t. y. galimų atsakovo nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, užtikrinimo institutas ir atsakovo nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas. Tai reiškia, kad atsakovas vadovaudamasis DE CPK 921 straipsniu, prašyti teismo, kad šis įpareigotų asmenį prašantį taikyti laikinas apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu, užtikrinti pastarojo galimus

¹¹⁶ Pelenis D. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 97.

¹¹⁷ Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-de-lt.do?clang=en>.

¹¹⁸ Pelenis D. *supra* note 100, p. 98.

nuostolius, kurie gali atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Teismui įpareigojus asmenį prašantį taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu, šis vengia atlyginti teismo įpareigojimo, tai teismas turi teisę panaikinti taikytas laikinąsias apsaugos priemones. Atsižvelgiant į tai, kad DE CPK galioja atsakovo nuostolių dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo institutas, todėl atsakovas vadovaudamasis DE CPK 945 straipsniu gali reikšti reikalavimą dėl atsiradusių nuostolių atlyginimo asmeniui prašiusiam taikyti laikinąsias apsaugos priemones. DE CPK išskiria du atvejus, kuomet gali būti taikomas atsakovo nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimas: jei paaiškėja aplinkybės, kad teismo taikytos laikinosios apsaugos priemonės nuo pat pradžių buvo taikytos nepagrįstai arba jei ieškovas praleidžia teismo nustatytą terminą ieškiniui pareikšti. Laikinosios apsaugos priemonės laikomos, kad taikytos nepagrįstai, jei jų pritaikymo metu trūko bent vienos laikinosios apsaugos priemonės taikymo sąlygos. Kaip Lietuvos Respublikos, taip ir Vokietijos Federacinės Respublikos teisinėje sistemoje yra numatyta, kad atsakovui reiškiant reikalavimą ieškovui dėl nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo, atsakovas privalo įrodyti tris civilinės atsakomybės sąlygas, t. y. ieškovo neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos. Ieškovo kaltės šiuo atveju įrodinėti nereikalaujama. Ši nuostata grindžiama tuo, kad ieškovas, reikšdamas prašymą teismui, kad šis taikytų laikinąsias apsaugos priemones, veikia savo rizika ir pareiga atlyginti atsakovo patirtus nuostolius, pagal DE CPK 945 straipsnį tenka ieškovui.¹¹⁹

Apibendrinant tai, kas buvo paminėta, teigtina, kad Lietuvos Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institutas iš dalies yra tapatus Vokietijos Federacinės Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institutui, nors skiriasi teismo taikomų laikinųjų apsaugos priemonių sąlygos ir rūšys. Tačiau vis tiek galima išskirti esminį šių valstybių laikinųjų apsaugos priemonių institutų skirtumą – laikinųjų apsaugos priemonių taikymo vieną iš pagrindų – atsakovo prastą finansinę padėtį. Lietuvos Respublikoje įprastai atsakovo prasta finansinė padėtimi yra laikoma, kai atsakovas nevykdo prisiimtų įsipareigojimų, turi mažai turto į kurį būtų galima nukreipti išieškojimą, jei teismas priimtų palankų sprendimą ieškovo atžvilgiu. Taip pat Lietuvos Respublikos teismų praktikoje yra suformuluota taisyklė, pagal kurią aplinkybė, kad teismo priimto sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti negalimu, preziumuojama tuomet, kai turtinis ginčas tarp šalių atsirado dėl didelės pinigų sumos, kadangi didelė reikalavimo suma gali objektyviai padidinti būsimo teismo sprendimo neįvykdymo riziką.¹²⁰ Atvirkščiai nei Lietuvos Respublikoje, Vokietijos Federacinėje Respublikoje teismas neatsižvelgia į atsakovo

¹¹⁹ Pelenis D. *supra* note 92, p. 111.

¹²⁰ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjo 2015 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Efektyvus projektų valdymas“ v. UAB „Optina“ (bylos Nr. e2S-2473-555/2015).

finansinę padėtį kaip į vieną iš pagrindų taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu.

4.4. Švedijos karalystės nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas

Švedijos karalystės laikinųjų apsaugos priemonių institutas yra reglamentuotas SE TPK XV skyriuje. SE TPK XV skyriaus 1-3 straipsniuose yra numatyta, kad teismas laikinąsias apsaugos priemones taiko atsakovo atžvilgiu, jei ieškovas pateikia teismui tokį prašymą bei pateikia teismui pakankamai įrodymų dėl jo reikalavimo pagrįstumo ir įrodo, kad egzistuoja reali grėsmė, jog atsakovas sieks sutrukdyti įvykdyti būsimo teismo sprendimą ar sieks sumažinti turimo turto vertę. Įprastai Švedijos karalystėje laikinosios apsaugos priemonės taikomos atsižvelgiant į tai, ko ieškovas reiškiamu reikalavimu atsakovui iš jo reikalauja, t. y., jei ieškovas teikia reikalavimą teismui, kuriame prašo teismo iš atsakovo priteisti skolą, tai laikinosios apsaugos priemonės taikomos prašomos priteisti skolos sumai piniginių lėšų areštavimas arba jei ieškovas teikia reikalavimą teismui, kuriame prašo teismo įpareigoti uždrausti atlikti atsakovui tam tikrus veiksmus, tai laikinosios apsaugos priemonės taikomos tokių atsakovo galimai neteisėtų veiksmų uždraudimui. Sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo priima teismas, kuriame pagal jurisdikciją turi būti nagrinėjamas pagrindinis ginčo objektas. SE TPK XV skyriaus 7 dalyje yra numatyta ieškovo teisė, teismo prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemonės atsakovo atžvilgiu dar nepareiškus pagrindinio reikalavimo (ieškinio) atsakovui. Tačiau šioje teisės normoje yra numatyta, kad teismui patenkinus ieškovo prašymą – taikius laikinąsias apsaugos priemonės atsakovo atžvilgiu, ieškovas pagrindinį reikalavimą (ieškinį) turi teismui pateikti ne vėliau kaip per vieną mėnesį. Ieškovui nesilaikant įstatymo numatyto vieno mėnesio termino ieškiniui pateikti, teismas turi teisę panaikinti taikytas laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu.¹²¹

Toliau gilinantis į Švedijos karalystės laikinųjų apsaugos priemonių institutą, būtina apžvelgti ne tik ieškovo, bet ir atsakovo teises dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. SE TPK XV skyriaus 4 dalis numato, atsakovo teisę, reikšti reikalavimą ieškovui dėl nepagrįstai taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, jei ieškovo pareikštas ieškinys atsakovui yra teismo sprendimu atmetamas. Šia teisės norma siekiama ne tik subalansuoti ginčo šalių pusiausvyrą, bet ir grąžinti atsakovą į padėtį (finansinę) iki ieškovo ieškinio pateikimo teismui. Dar viena atsakovo teisių gynimo priemonė yra numatyta SE TPK XV skyriaus 9 dalyje. Šioje teisės

¹²¹ Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-se-lt.do?clang=en>.

normoje, atsakovui yra suteikiama teisė skųsti teismo pritaikytas laikinasias apsaugos priemones ir prašyti jas pakeisti kitomis arba panaikinti.

Taigi apžvelgus ir Švedijos karalystės laikinųjų apsaugos priemonių institutą, pastebima, kad šios valstybės institutas daugeliu aspektu skiriasi nuo Lietuvos Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių instituto. Visų pirma, pagal SE TPK, kuris yra pagrindinis teisės aktas reglamentuojantis laikinųjų apsaugos priemonių institutą Švedijos karalystėje, matyti, jog asmeniui, prašančiam teismo taikyti laikinasias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu, neužtenka kaip Lietuvos Respublikoje tik tikėtina pagrįsti reiškiama reikalavimą ir grėsmę, kad nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių, būsimas teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas. Ieškovas privalo teismui ne tik pagrįsti reiškiama reikalavimą ir įrodyti galimą grėsmę, kad nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių, būsimas teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas, bet ir pateikti teismui tai pagrindžiančius įrodymus. Visų antra, pastebima, kad SE TPK nėra numatytas atsakovo galimų nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, užtikrinimas, tai suponuoja, kad atsakovas priešingai nei Lietuvos Respublikoje, neturi teisės prašyti teismo, kad šis įpareigotų ieškovą užtikrinti jo galimus nuostolius, kuriuos patirs dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Šiuo atveju atsakovui yra suteikiama galimybė tik į tokių nuostolių atlyginimą, bet ne užtikrinimą.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Laikinių apsaugos priemonių instituto tikslas yra užtikrinti padėties, esančios bylos nagrinėjimo metu, stabilumą. Laikinosios apsaugos priemonės užtikrina materialinių teisių gynybą, t. y. nenagrinėjant ir nesprenžiant ieškinio pagrįstumo, užtikrina būsimo ieškovo palankaus teismo sprendimo įvykdymą. Tačiau laikinosios apsaugos priemonės dažnai naudojamos ne tik siekiant užtikrinti būsimo teismo sprendimo įvykdymą, bet ir siekiant galimai daryti spaudimo poveikį atsakovui ar nepagrįstu ieškinių užtikrinimui. Be to laikinosiomis apsaugos priemonėmis atsakovo teisės visada yra suvaržomos ir tai be kita ko lemia atsakovo nuostolių atsiradimą.

2. Nors laikinių apsaugos priemonių teisinis reguliavimas suteikia ieškovui teisę galimai daryti tam tikrą spaudimą atsakovo atžvilgiu, tačiau panaši teisė yra suteikiama atsakovui – daryti spaudimą atsakovui, kad jo atžvilgiu nebūtų pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, t. y. prašyti teismo, kad šis įpareigotų ieškovą pateikti atsakovo galimų nuostolių dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, užtikrinimą.

3. Remiantis LR CPK ir Lietuvos Respublikos teismų formuojama praktika, pastebima, kad nėra išlaikoma šalių interesų pusiausvyra. Tam, kad teismas tenkintų ieškovo prašymą, taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu, ieškovui pakanka teismui tik tikėtina pagrįsti savo ieškinio reikalavimą ir aplinkybę, jog teismui nepritaikius laikinių apsaugos priemonių atsakovo atžvilgiu, būsimo teismo sprendimas įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas. Tačiau atsakovui, siekiančiam išvengti teismo taikomų laikinių apsaugos priemonių, jau jam reikia pateikti konkrečius įrodymus teismui, kurie paneigtų laikinių apsaugos priemonių taikymo būtinumą.

4. Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje yra įtvirtintas atsakovo, galimų nuostolių dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, užtikrinimo institutas. Tačiau šis institutas nepaneigia išvados, kad tarp šalių nėra išlaikoma interesų pusiausvyra. Tam, kad teismas tenkintų atsakovo prašymą įpareigoti ieškovą pateikti atsakovo galimų nuostolių dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, atsakovas privalo teismui pateikti pagrindžiančius įrodymus apie galimus nuostolius ir įrodyti tikėtina konkrečią nuostolių sumą, ir byloje turi būti pakankamai duomenų, kurie įrodytų, kad dėl pritaikytų laikinių apsaugos priemonių, atsakovo patirtų nuostolių atlyginimas gali būti apsunkintas. Tokiu būdu atsakovui keliama pareiga įrodyti, kad atsirandantys nuostoliai bus dideli ir ieškovas nebus pajėgus jų atlyginti. Esant tokiam teisiniam reglamentavimui ir teismų praktikai, atsakovas yra apsunkinamas papildomų įrodymų rinkimu ir jų pateikimu bylą nagrinėjančiam teismui.

5. Ieškovas nepagrįstai yra atleidžiamas nuo pareigos rinkti ir pateikti įrodymus teismui, kuris jo prašymu taiko laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu apie grėsmę ieškovui palankaus teismo sprendimo įvykdymui. Tuo tarpu atsakovui, kai ieškovo ieškinys teismo sprendimu yra atmetamas ar ieškovas atsiima pareikštą ieškinį teismui, atsakovas siekdamas nuostolių atlyginimo iš ieškovo dėl nepagrįstai jo atžvilgiu teismo pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, jis ne tik privalo rinkti įrodymus dėl minėtų nuostolių atsiradimo, bet ir įrodyti tris iš keturių civilinės atsakomybės sąlygų – ieškovo neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį ryšį tarp ieškovo neteisėtų veiksmų ir žalos.

6. Atsakovas net surinkęs pagrindžiančius įrodymus ir įrodęs teismui tris civilinės atsakomybės sąlygas (ieškovo neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį ryšį tarp ieškovo neteisėtų veiksmų ir žalos) dėl nuostolių atlyginimo dėl nepagrįstai ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, privalo viso bylos nagrinėjimo metu būti aktyvus, t. y. siekti pakeisti ar panaikinti jo atžvilgiu pritaikytas laikinąsias apsaugos priemones, aktyviais veiksmais siekti išvengti nuostolių, nes kitu atveju, teismas gali tik iš dalies ar visai netenkinti jo reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo, motyvuojant tuo, kad pats atsakovas nebuvo aktyvus ginčo nagrinėjimo metu ir leido tokiems nuostoliams kilti. Tuo tarpu iš Lietuvos Respublikos teismų praktikos analizės matyti, kad ieškovui nekeliamą pareiga ieškoti proporcingumo, ekonomiškumo principus atitinkančių teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimo priemonių, suabsoliutinami ieškovo interesai, jo prašymu taikant laikinąsias apsaugos priemones, esant tik tikėtinais reikalavimų pagrįstumui, be to, nereikalaujant įrodymais pagrįsti grėsmės ieškovui palankaus sprendimo įvykdymui.

7. Atsižvelgiant į kitų Europos valstybių (Ispanijos karalystės, Švedijos Karalystės, Vokietijos Federacinės Respublikos, Italijos Respublikos) laikinųjų apsaugos priemonių institutus, teigtina, kad būtų galima atitinkamai pakeisti Lietuvos Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institutą, kuriuo būtų labiau užtikrinamas šalių lygiateisiškumas ir taikomų laikinųjų apsaugos priemonių ir galimų atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimo proporcingumas siekiamiems tikslams. Esminis pakeitimas Lietuvos Respublikos laikinųjų apsaugos priemonių institute galėtų būti – pakeistos laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos, t. y. asmuo siekiantis, kad teismas taikytų laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu, privalėtų ne tik tikėtinais pagrįsti reiškiamą ieškinį atsakovui ir nurodyti grėsmę, kad ateityje teismo priimto sprendimo įvykdymas gali pasunkėti ar tapti nebeįmanomu, jei nebus teismo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės atsakovo atžvilgiu, bet tokią galimą grėsmę pagrįsti atitinkamais įrodymais. Ieškovui nepagrindus minėtos grėsmės atitinkamais įrodymais, teismas netaikytų laikinųjų apsaugos priemonių atsakovo atžvilgiu. Taip būtų pasiektas asmens, prašiusio taikyti

laikinasias apsaugos priemones ir asmens, siekusio jomis sukeltų nuostolių atlyginimo, interesų balansas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra:

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 50-1598.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 12-4980.
5. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas. *Valstybės žinios* 2012, Nr. 57-2823.
6. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 39-961.
7. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Lietuvos Aidas*. 1992, Nr. 33-1014.
8. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 31-1010.
9. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 31-1012.
10. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1R-352 „Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 130-4682.
11. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

Tarptautiniai dokumentai:

12. 1952 m. Tarptautinė konvencija dėl kai kurių taisyklių, susijusių su jūrų laivų areštu, suvienodinimo. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 45-1712.
13. 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis. [2003] OL L338.
14. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. [2012] OL L351/1.
15. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.
16. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497.

Užsienio valstybių teisės aktai:

17. The Argentine Civil and Commercial Code (adopted 25 September 1869, entered into force 1 January 1871).
18. The Belgian Judicial Code (adopted 10 October 1967, entered into force 1 November 1970).
19. The Estonian Civil Procedure Code (adopted 20 April 2005, entered into force 1 January 2006).
20. The Federal Rules of Civil Procedure (adopted 20 December 1937, entered into force 16 September 1938).
21. The French Civil Procedure Code (adopted 26 April 1965, entered into force 1 September 1966).
22. The Germany Code of Civil Procedure (adopted 30 January 1877, entered into force 1 October 1879).
23. The Italian Civil Procedural Code (adopted 28 October 1940, entered into force 21 April 1942).
24. The Latvian Civil Procedure Code (adopted 14 October 1998, entered into force 1 March 1999).
25. The Portuguese Civil Procedure Code (adopted 28 December 1961, entered into force 24 April 1962).
26. The Spanish Constitution (adopted 31 October 1978, entered into force 7 December 1978).
27. The Swedish Code of Judicial Procedure (SFS 1942:740 (adopted 18 July 1942, entered into force 1 January 1948)).

Specialioji literatūra:

Monografijos ir vadovėliai:

28. Driukas A., Valančius V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: vadovėlis*. II tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 505.
29. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2004, p. 387.
30. Mikelėnas V. Arbitražo proceso klausimai remiantis Lietuvos teismų praktika. *Justitia*, 2006, Nr. 2(60), p. 19.
31. Mikelėnas V. *Civilinis procesas*. Vilnius: Justitia, 1997, p. 534.

32. Pelenis D. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 97.
33. Pelenis D. Laikinosios apsaugos teisinis institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. *Teisė*, 2004, Nr. 50, p. 117-118.
34. Pelenis D. Skolininko teisių gynyba laikinosios teisinės apsaugos procese Vokietijos civilinio proceso teisės pavyzdžiu. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 113.
35. Sinkevičius E., Norkus R. Laikinių apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose. *Jurisprudencija*, 2013, Nr. 20(1), p. 198-199.
36. Šulcas I. Nuostolių galinčių atsirasti dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas. *Juristas*, 2007, Nr. 7-8, p. 3-4.
37. Valančius, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2004, p. 65.
38. Valančius V., Brazdeikis A. Kitoks požiūris į nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu. *Jurisprudencija*, 2011, Nr. 18(4), p. 1475-1477.

Literatūra užsienio kalba:

39. Blanch J. *Interim Measures in International Arbitration and the UK Courts – the Current Position // International Arbitration Law Review*. 2003, Vol. 5, No 3, p. 77.
40. Kono T. *Intellectual Property and Private International Law. Comparative Perspectives*. Oxford and Portland, Oregon: HART PUBLISHING, 2012, p. 616.
41. Wesberg P. *Interim Measures and Civil Litigation*. Scandinavian Studies In Law, 2012, p. 545.

Teismų praktika:

42. Byla C-390/13, *Europos vaistų agentūra (EMA) prieš InterMune UK Ltd ir kt.* [2013]. P(R).
43. Byla C-426/13, *Europos Komisija prieš Vokietijos Federacinę Respubliką* [2013]. P(R).
44. *Immobiliare Saffi v. Italy (GC)*, no. 22774/93, § 65 ECHR 1999-II.
45. *JGK Statyba Ltd and Guselnikovas v. Lithuania*, no. 3330/12, ECHR 2013.
46. *Klaur v. Croatia*, no. 28963/10, § 82, ECHR 2013-II.
47. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjo 2015 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Efektyvus projektų valdymas“ v. UAB „Optina“* (bylos Nr. e2S-2473-555/2015).

48. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje *D. Č. v. V. G.* (bylos Nr. e2S-856-267/2015).
49. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje *VŠĮ Kretingos maistas“ v. VŠĮ Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė* (bylos Nr. e2-1701-236/2015).
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje *R. L. v. R. J. ir E. Ž.* (bylos Nr. 3K-3-456-684/2015).
51. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 10 d. sprendimas civilinėje byloje *AB SEB bankas v. UAB „Evekas“, V. M. ir K. K.* (bylos Nr. 2A-127-178/2015).
52. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje *RUAB „MOLESTA“ v UAB „Aliuminio konstrukcijos“* (bylos Nr. 2A-256-407/2015).
53. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Logivita“ v. A. L.* (bylos Nr. 2A-66-381/2015).
54. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Decoratus“ v. UAB „Alinsta“* (bylos Nr. 2S-422-524/2015).
55. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje *AB TEO LT v. V. P.* (bylos Nr. 2A-1291/2014).
56. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *R. L. v. R. J. ir E. Ž.* (bylos Nr. 2A-1238/2014).
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje *AB Danske Bank A/S v. UAB „Kaminera“* (bylos Nr. 3K-3-418/2014).
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Spindulys“ v. UAB „Kaminera“* (bylos Nr. K-3-437/2014).
59. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas 2014 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *R. Š. v. D. Š. ir GRAND GO GROUP LIMITED* (bylos Nr. 2-1458/2014).
60. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2014 m. rugsėjo 4 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Armusta“ v. UAB „Mitnija“* (bylos Nr. 2-1329/2014).
61. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2014 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje *V. B. PĮ „Rėjusva“ v. UAB „Lukritma“* (bylos Nr. 2S-2014-781/2014).
62. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2014 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vaigosta“ v. antstolis J. P.* (bylos Nr. 2S-685-253/2014).

63. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „TRIKAMPIS ŽIEDAS“ v. UAB „Mano Sauga“* (bylos Nr. 2-673/2014).
64. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ampalas“ v. E. Z. ir UAB „Vakarų statybos sistemos“* (bylos Nr. 2A-285/2014).
65. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „LNTV“ v. UAB „Robinta“* (bylos Nr. 2A-211/2014).
66. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kelvista“, UAB „TAEM projektų valdymas“ ir UAB „Tiltų ekspertų centras“ v. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos* (bylos Nr. 2-274/2014).
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje *R. A. v. BUAB „Veiza“ ir UAB „Kokybės kubas“* (bylos Nr. 3K-3-607/2013).
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *R. G. ir I. G. v. V. G.* (bylos Nr. 3K-7-335/2013).
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje *Coface Austria Kreditversicherung AG v. UAB „Kukabara“* (bylos Nr. 3K-3-146/2013).
70. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje *R. L. v. UAB „Alvarsas“* (bylos Nr. 2-349/2013).
71. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „MK Laivyba“ v. P. K., UAB „Sekretas“, OÜ More Chartering ir SIA „Vulcanus“* (bylos Nr. 2-43/2013).
72. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje *R. S. v. N. S.* (bylos Nr. 2A-1016-302/2012).
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. D. v. L. V. ir kt.* (bylos Nr. 3K-3-402/2012).
74. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kodera“ v. UAB „Pastato projektas“* (bylos Nr. 2A-1234-221/2012).
75. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. rugpjūčio 9 d. nutartis civilinėje byloje *K. N. v. UAB „Sostinės būstai“* (bylos Nr. 2-1601/2012).
76. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ekrano ekspedicija“ v. V. U.* (bylos Nr. 2-1286/2012).

77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vidarta“ v. V. J.* (bylos Nr. 3K-3-23/2012).
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baltijos grupė“ v. UAB „Koralita“* (bylos Nr. 3K-3-500/2011).
79. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *Aktsiaselts Baltem v. UAB „Hobista“* (bylos Nr. 2-2269/2011).
80. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baltic Express“ v. UAB „Vylaista“* (bylos Nr. 2-2383/2011).
81. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje *T. N. v. UAB „Lukerta“* (bylos Nr. 2-2010/2011).
82. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Stamita“ v. Y. B.* (bylos Nr. 2-1932/2011).
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Autoreikmuo“ v. UAB „Artapolas“* (bylos Nr. 3K-3-74/2011).
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2010 m. gruodžio 15 d. apžvalga Nr. AC-34-2 „Dėl Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga“. *Teismų praktika*. 2011, Nr. 34.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Lit-Invest“ v. UAB „Paribys“* (bylos Nr. 3K-7-411/2010).
86. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *RUAB „Urbico“ v. SĮ „Susisiekimo paslaugos“* (bylos Nr. 2-1259/2010).
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Edapolis“ v. I. G.* (bylos Nr. 3K-3-369/2010).
88. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „PGP investicija“ v. V. P. ir kiti* (bylos Nr. 2-472/2010).
89. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Alytaus tekstilė“ ir A. G. A. v. UAB „Transta“* (bylos Nr. 2-1218/2010).
90. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB DnB NORD lizingas v. UAB „GEDBRA“, A. B. ir L. L.* (bylos Nr. 2-226/2010).

91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Varta“ v. BUAB „Natūralios sultys“* (bylos Nr. 3K-3-94/2010).
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Sevnaučflot“ v. žvejybinis kolektyvinis ūkis „Zimniaja Zolotica“* (bylos Nr. 3K-3-20/2010). *Teismų praktika*. 2010, Nr. 33.
93. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje *VšĮ (duomenys neskelbtini) v. AB (duomenys neskelbtini)* (bylos Nr. 2-66/2010).
94. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „JGK Statyba“ v. J. V. ir L. S.* (bylos Nr. 2A-628/2009).
95. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ajolas“ v. UAB „Osterodė“* (bylos Nr. 2-1103/2009).
96. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Alfva“ v. UAB „Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras“* (bylos Nr. 2-997/2009).
97. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje *A. J. ir kiti v. Kauno apskrities viršininko administracija ir kiti* (bylos Nr. 2-649/2009).
98. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Delagida“ v. UAB „Vilturta“* (bylos Nr. 2-677/2009).
99. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Progresyvos renovacijos“ v. VšĮ Šiaulių universitetas* (bylos Nr. 2-646/2009).
100. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „EXTO MARKETING“ v. UAB „Experiential Communications“ ir kiti* (bylos Nr. 2-568/2009).
101. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Modulis“ v. UAB „Geras betonas“* (bylos Nr. 2S-211-357/2009).
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „NT Service“ v. SIA „Radio Telecommunication Network“* (bylos Nr. 3K-3-231/2008).
103. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Universalios valdymo sistemos“ v. V. Č.* (bylos Nr. 3K-3-206/2008). *Teismų praktika*. 2008, Nr. 29.

104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 11 d. nutartyje civilinėje byloje *R. J. firma v. Kauno miesto savivaldybės administracija* (bylos Nr. 3K-3-62/2008).
105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kriptonika“ ir A. K. v. I. J.* (bylos Nr. 3K-3-47/2008).
106. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *K.B. v. E.K. ir R.K.* (bylos Nr. 2-836/2007).
107. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Miltzer and Munch Fortransas“ v. „Lex System“ GmbH* (bylos Nr. 3K-3-589/2006).
108. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *VšĮ „Mokslo ir technologijų parkas“ v. S. Č.* (bylos Nr. 3K-3-642/2006).

Kiti šaltiniai:

109. Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-ew-en.do?init=true>.
110. Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-ee-lt.do?clang=en>.
111. Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-de-lt.do?clang=en>.
112. Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-it-lt.do?clang=en>.
113. Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-lv-lt.do?clang=en>.
114. Europos teisingumo portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-se-lt.do?clang=en>.
115. Teisės portalas. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 1 d.]. <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Baigiamajame darbe nagrinėjamas atsakovo nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas, analizuojami teisės aktai ir Lietuvos Respublikos teismų praktika. Aptariamos tiek laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos, tiek nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atlyginimo užtikrinimo, nuostolių atlyginimo sąlygos. Lietuvos Respublikos teisės sistema palyginama su kitų Europos valstybių teisinėmis sistemomis. Iš to padaromos atitinkamos išvados ir pateikiami galimi pasiūlymai.

Reikšminiai žodžiai: laikinosios apsaugos priemonės, nuostolių, kilusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimas, nuostolių atlyginimo užtikrinimas, civilinės atsakomybės sąlygos, ieškinio atmetimas, žala.

ANNOTATION IN ENGLISH

In the master work is analyzing the compensations field of the defendant's damages in regards of provisional safeguards tools, legislation and judicial practice of the Republic of Lithuania. Discussed conditions of provisional safeguards and conditions of indemnification for damages by defendant in relation to application of provisional safeguards. Republic of Lithuanian legal system is compared with the legal systems of other European countries. Draw appropriate conclusions and possible recommendations.

Key words: provisional safeguards, the compensations field of the defendant's damages in regards of provisional safeguards, indemnification for damages likely to be sustained by defendant in relation to application of provisional safeguards, civil liability conditions, disallowed claim, damage.

SANTRAUKA

Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, buvo pažeistos, turi teisę pasinaudoti efektyvia teisine gynyba ir įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Tam, kad asmens teisės būtų visapusiškai apgintos, nukentėjusiajam asmeniui yra suteikiama teisė prašyti teismo, kad šis užtikrintų galimai nukentėjusiajam asmeniui palankaus būsimą teismo sprendimo įvykdymą taikant laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu. Pagal Lietuvos Respublikos 144 straipsnio 1 dalį, laikinosios apsaugos priemonės taikomos net tada, kai prašantis taikyti laikinąsias apsaugos priemones asmuo tik tikėtinau pagrindžia savo ieškinio reikalavimą ir pagrindą manyti, kad būsimą teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas.

Tačiau tam tikrais atvejais, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas gali sukelti neigiamų padarinių. Neigiami padariniai gali kilti, ne tik kai ieškovo ieškinyje, kurio pagrindu buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės atsakovo atžvilgiu, teismo sprendimu yra atmetamas, bet ir tuomet, kai ieškovo ieškinyje tenkinamas. Dėl to atsakovas gali patirti tam tikrus nuostolius, kurie kartais gali būti itin dideli. Šiame baigiamajame darbe bus aptariami atsakovo, siekiančio išvengti laikinųjų apsaugos priemonių taikymu sukeltos žalos interesų gynimo būdai ir svarbiausia išsamiai aptariamas atsakovo nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas. Aptarus visą tai, pateikiamos išvados, ar Lietuvos Respublikos teismams priimdami sprendimus išlaiko interesų pusiausvyrą tarp laikinųjų apsaugos priemonių taikymu suinteresuoto ieškovo ir atsakovo, kurio atžvilgiu jos pritaikytos bei pateikiami pasiūlymai kaip šią interesų pusiausvyrą efektyviau pasiekti.

Siekiant išsamiai aptarti atsakovo nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutą, apžvelgiami ne tik Lietuvos Respublikos teisės aktai ir teismų praktika, bet ir įsigilinama į kitų Europos valstybių teisinę sistemą šiuo aspektu. Taip pat pateikiama Lietuvos Respublikos teismų sprendimų statistika, kuri leidžia susidaryti įspūdį kaip dažnai atsakovo reikalavimas atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, teismo sprendimu yra atmetamas bei leidžia įžvelgti esamas problemas laikinųjų apsaugos priemonių institute.

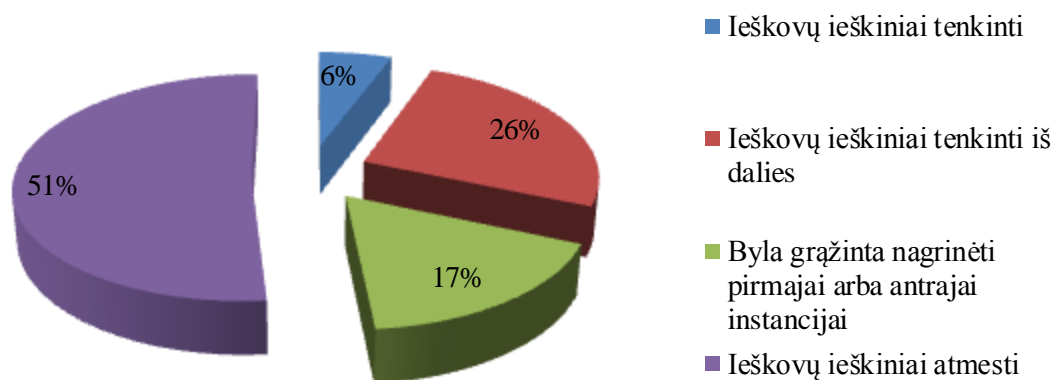
SUMMARY

Everyone whose rights and freedoms have been violated shall be entitled to judicial protection. In order for a person's rights to be fully defended, the person has the right to apply to the court and request the court to assume provisional safeguards to the defendant. According to the Code of Civil of the Republic of Lithuania, Procedure Article 144 paragraph 1, at the request of participants in a proceeding or other persons concerned, a court may assume provisional safeguards when omission thereof can impede enforcement of a court judgement or make it impossible.

However, in certain cases, provisional safeguards may lead to negative consequences. Negative consequences can arise, not only in case than claim of a plaintiff, based on which the provisional safeguards have been applied, has been rejected by the court, but than the cliam of a plaintiff is satisfied. Therefore, the defendant may suffer certain losses, which sometimes can be very high. As a result, this master work will be discussing possible remedies in regards of provisional safeguards of a defendant and, the most important, it will elaborate the compensation field for a defendant's possibly acquired losses due to provisional safèguards. After examining all of this, the conclusions are provided whether the courts of the Republic of Lithuanian, when inducting a decision, maintain the balance of interests between the plaintiff and the defender against whom the provisional safeguards are applied.

In order to elaborate the compensations field of the defendant's damages in regards of provisional safeguards, the work will be review not only the legislation and jurisprudence of the Republic of Lithuanian, but also the legal systems of other European countries in this subject. The work also will present the statistics of the courts decisions of the Republic of Lithuanian. These statistics will give a possibility to evaluate how often the courts were rejecting the claims of a plaintiff to compensate losses acquired due to provisional safeguards and it will enable to evaluate the problems in the field of the provisional safeguards tools what are currently being used.

2013-2015 m. Lietuvos Respublikos teismų išnagrinėtų bylų statistika dėl LR CPK 146 straipsnio 2 dalies taikymo

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015 m. gruodžio 10 d.

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Teisės fakulteto, Civilinės teisės programos studentas Tomas Norvilis patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Laikinių apsaugos priemonių padarytos žalos atlyginimas“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)